

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Trestný čin podvodu

Diplomová práce

Vypracoval: Marek Červinka

Plzeň, 2020

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Katedra trestního práva

Trestný čin podvodu

Diplomová práce

Vypracoval: Marek Červinka

Plzeň, 2020

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Simona Stočesová, Ph.D., LL.M.

Studijní program: M6805 Právo a právní věda

Studijní obor: Právo

Pracoviště: Katedra trestního práva

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Trestný čin podvodu“ vypracoval samostatně a všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány.

V Plzni, duben 2020

Marek Červinka

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval celé katedře trestního práva, jmenovitě své vedoucí práce JUDr. Simoně Stočesové Ph.D., LL.M., za pomoc a rady při psaní této diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	1
1. Obecná rovina trestního práva.....	3
1.1. Dělení trestního práva	3
1.2. Zásada <i>ne bis in idem</i>	5
1.3. Majetkové trestné činy	8
2. Historické souvislosti trestného činu podvodu.....	14
2.3. Vývoj do roku 1950.....	14
2.4. Trestný čin podvodu v zákoně č. 86/1950.....	15
2.5. Trestný čin podvodu do přijetí současného zákoníku	17
2.6. Současná trestněprávní úprava	19
3. Podvod.....	20
3.3. Objekt	21
3.4. Objektivní stránka	23
3.4.1. Omyl - uvedení v omyl, jeho využití a zamlčení skutečností.....	24
3.4.1.1. Uvedení v omyl.....	25
3.4.1.2. Využití něčího omylu a zamlčení podstatných skutečností	32
3.4.2. Způsobení škody a obohacení sebe nebo jiného.....	34
3.5. K subjektům a subjektivní stránce.....	37
4. Ke znakům podvodu pojistného, úvěrového a dotačního.....	40
5. Pojistný podvod.....	43
6. Úvěrový podvod.....	50
7. Dotační podvod	54
8. Srovnání trestného činu podvodu se zahraniční právní úpravou.....	57
8.3. Právní úprava Slovenska	57
8.4. Právní úprava Anglie.....	61
Závěr.....	63
Resumé	65
Seznam použité literatury	66

Úvod

Předkládaná diplomová práce se věnuje rozboru trestného činu podvodu a jeho zvláštních druhů ve formě podvodu pojistného, úvěrového a dotačního. Majetkové trestné činy jsou svojí formou nejčastěji páchanou trestnou činností. Především pak obecný podvod svojí charakteristickou formou provedení, ke které není nutně zapotřebí žádná zvláštní schopnost ani překonávání určitých překážek, představuje velice jednoduše proveditelný trestný čin se snadným ziskem v očích pachatele.

Úvodní část diplomové práce se bude týkat teoretického základu, ze kterého vůbec vyvstává myšlenka trestního práva. Především pak styl právní kultury, který se typický pro Českou republiku zavádá systém a způsob, jakým lze nejen trestní právo v naší zemi chápat. Samostatná podkapitola bude věnována v této části zásadě *ne bis in idem*, a to především z hlediska rovnováhy mezi přestupkem a trestným činem, neboť pachatel může pácháním majetkových deliktů do trestněprávní roviny tzv. spadnout, aniž by to měl v záměru. Tato zásada má na první pohled jasně procesněprávní povahu, nicméně diplomová práce se zaobírá i jejím hmotněprávním aspektem. Závěr této první kapitoly bude věnován rozboru majetkových trestných činů a jak na ně nahlíží především pak hlavní trestněprávní kodex České republiky.

Druhá kapitola diplomové práce se zaměří na historickou povahu věci. Česká republika si prošla bouřlivým vývojem, několika režimy a přesto dále hrdě figuruje na poli světovém, jako jedna ze zemí, ze kterých si lze brát příklad v oblastech jako zdravotnictví, průmysl nebo úroveň života občanů. Trestný čin podvodu a jeho zvláštní části si stejně jako země sama prošla taktéž rapidním vývojem, kdy novelizacemi předchozího trestního kodexu došlo k zavedení nových skutkových podstat, kdy se k obecnému podvodu připojilo nové ustanovení o podvod pojistný a úvěrový. Úvěrový podvod v sobě skýtal taktéž skutkovou podstatu dotačního podvodu, který je v současné právní úpravě již korigován v samostatném ustanovení.

Stěžejní částí diplomové práce pak bude kapitola třetí a následující, které se již konkrétně věnují rozboru trestného činu podvodu a jeho zvláštních druhů. Skutková podstata trestného činu obecného podvodu představuje z hlediska dikce zákona poměrně složitou konstrukci, neboť k naplnění všech uvedených znaků je

zapotřebí spojit několik hlavních skutečností. Přestože je literatura na toto téma dosti jednotná, co se týče výkladu pojmů, hlavním pramenem, ze kterého lze dovodit a čerpat odpovídající výklad k uvedeným znakům tvoří judikatura soudního aparátu. Obecný podvod je chápán jako trestný čin poruchový a výsledný, vzhledem k dikci zákona o nutnosti sebe či jiného obohatit a způsobit škodu jako následek protiprávního jednání. Narozdíl od obecného podvodu lze o podvodu pojistném, úvěrovém a dotačním hovořit jako o trestných činech předčasně dokonaných, neboť základní skutkové podstaty těchto trestných činů nepožadují ve svých ustanoveních, aby došlo k škodním následkům a kriminalizuje se již samoté uvedení údajů jiných než pravdivých či zamlčení podstatných údajů.

V poslední části diplomové práce se zaměřím na komparaci naší platné právní úpravy v oblasti trestného činu podvodu a jeho zvláštních druhů se zahraniční právní úpravou vybraných zemí, přesněji pak Slovensko a Anglie. Slovenská právní úprava představuje svými šesti podvodnými trestnými činy jakýsi protipól českému systému, neboť vyjmenovává i takové specifické podvodné trestné činy, které je nutno v našem právním řádě subsumovat pod podvod obecný. Anglický „Fraud act“, neboli zákon o podvodu, byl přijat v roce 2006 a obsahuje tři podvodné trestné činy, které budou předmětem této části diplomové práce.

1. Obecná rovina trestního práva

Česká republika se svým pojetím právního systému řadí mezi kontinentální typ právní kultury. Pro tento, především pak evropský typ právní kultury, je typické dělení práva na soukromé a veřejné. Veřejné právo je na rozdíl od soukromého práva charakteristické tím, že stát či jiný orgán veřejné moci jako jedna strana právního vztahu vystupuje vůči druhému subjektu nadřazeně, jako „*persona potentior*“.¹ České trestní právo se v tomto dualistickém pojetí práva nachází ve veřejné části. Cílem českého trestního práva je ochrana právních statků chápaných jako soubor chráněných práv a oprávněných zájmů fyzických a právnických osob a dalších subjektů, jakož i právem chráněné zájmy společnosti a státu, včetně ústavního zřízení České republiky.²

1.1. Dělení trestního práva

Trestní právo dělíme na hmotné a procesní. První z uvedených poskytuje výčet trestných činů a jaké sankce je možné za spáchání těchto činů uložit. Jako základní pramen práva hmotného lze považovat poměrně mladý zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen TZ). Ten je rozdělen na dvě části - obecnou a zvláštní část, přičemž v obecné části jsou upraveny podmínky trestní odpovědnosti a ve zvláštní části nalezneme popis skutkových podstat jednotlivých trestných činů. Pramenem hmotného práva jsou však i jiné prameny, které obsahují trestně hmotněprávní normy. V trestním zákoníku v § 110 nalezneme ustanovení, které hovoří o tom, že trestním zákonem se rozumí trestní zákoník, a podle povahy věci také zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále jen „TOPO“).

Trestní právo procesní jako druhá část trestního práva upravuje trestní řízení, tj. procedurální zákonem upravený postup orgánů činných v trestním řízení a jiných subjektů, jež se taktéž podílejí na tomto postupu, s cílem zjistit, zda-li byl

¹ ŠÁMAL, P. Trestní zákoník a naplňování funkcí a základních zásad trestního práva hmotného. Bulletin Advokacie 10/2009., str. 22.

„*Persona potentior*“ představuje subjekt, který je odpovědný za to, aby byl právem chráněn veřejný zájem.

² CHMELÍK, J.; NOVOTNÝ, F.; STOČESOVÁ, S. Trestní právo hmotné. Obecná část. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-583-8., str. 15

trestný čin spáchán, a je-li tomu tak, zjistit jeho pachatele a toho pak spravedlivě potrestat za spáchaný trestný čin.³ Procesní část trestního práva bývá taktéž označována jako trestní právo vykonávací.⁴ Co se týče základního pramene pro procesní část trestního práva, pak je to zákon č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním (trestní řád) (dále jen „trestní řád“). Stejně jako u hmotného práva, i zde jsou samozřejmě další prameny, které upravují trestní právo procesní.

Ačkoliv obě tyto části českého trestního práva sledují stejný cíl za užití do jisté míry stejných instrumentů, každá část zakládá jiný právní vztah a to trestně právní vztah v rovině hmotného práva a trestně procesní vztah v rovině procesního práva. Přestože smysl procesního práva je prosazovat trestní právo hmotné, lze tyto dvě skupiny vztahů rozlišovat. První skupina vztahů vzniká mezi pachatelem trestného činu na jedné straně a státem na straně druhé. Zde vzniká na straně státu oprávnění i povinnost zjistit pachatele a spravedlivě ho potrestat.⁵ Druhá skupina vztahů je pak tvořena mezi osobou, proti které je vedeno trestní řízení a orgány činnými v tomto trestním řízení, přičemž za vznik těchto vztahů se považuje zahájení trestního stíhání. Obsahem těchto vztahů je pak oprávnění i povinnost orgánů vést proti obviněnému trestní řízení za užití všech legálních instrumentů, jakožto i povinnost obviněného podrobit se všem těmto zákonným postupům, spolu s jeho oprávněními, aby tyto instrumenty a postupy byly užity v legálním rámci.⁶

S trestním právem a jeho funkcemi nutně souvisejí základní zásady jako filosofické postuláty, od kterých se odvíjí trestněprávní politika. Autoři publikací často zásady dělí na obecné a speciální, někteří toto členění dále rozvíjejí. Prof. Šámal⁷ označuje za „páteř trestního práva“ dvě specifické zásady, jimiž jsou zásada subsidiarity trestní represe a zásada zákonnosti.

³ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-278-3., str. 19-20.

⁴ NOVOTNÝ, O.; VANDUCHOVÁ, M.; ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. ISBN 978-80-7357-509-0., str. 34.

⁵ CHMELÍK, J.; NOVOTNÝ, F.; STOČESOVÁ, S. Trestní právo hmotné. Obecná část. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-583-8., str. 16.

⁶ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T. a kol. Trestní právo procesní. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. ISBN 978-80-7478-750-8., str. 27.

⁷ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. §1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5., str. 111.

1.2. *Zásada ne bis in idem*

Vzhledem k tomu, že u některých majetkových trestných činů jsou jasně dány hranice dle výše způsobené škody, vyvstává zde více než u jiných trestných činů hranice mezi trestným činem a přestupkem. V této souvislosti si zde dovolím zdůraznit zásadu trestního práva procesního, která se aplikuje i mimo trestněprávní rovinu.

Jedná se o zásadu *ne bis in idem*. Zásada je zakomponována na úrovni trestní do trestního řádu v § 11, tak na úrovni ústavní do LZPS⁸ v čl. 40. Zásada představuje princip zákazu opětovného stíhání osoby pro stejný skutek, pro který byl již pravomocně odsouzen či naopak zproštěn obžaloby (nebo o němž bylo pravomocně rozhodnuto jiným meritorním rozhodnutím), jestliže rozhodnutí nebylo v předepsaném řízení zrušeno. Vzniká zde překážka věci rozhodnuté (*exceptio rei iudicatae*).⁹

Důvodem, proč jsem výše započal zmínkou o vztahu mezi trestnými činy a přestupky ve vztahu se zásadou *ne bis in idem* jest rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR¹⁰, kdy došlo k přelomu v rámci oblasti používání této zásady. Před rozhodnutím panoval v české judikatuře výklad, že tato zásada se neprolíná přes okraj hranice trestního práva, tudíž je nutno ji využívat pouze na rovinu trestných činů. Ve zmíněném rozhodnutí nicméně Nejvyšší soud ČR dovedl, že zákaz dvojího stíhání a potrestání vyplývající z této zásady se uplatní také ve vztahu k přestupkům, a nikoli jen k trestným činům.¹¹ Logicky z toho dovodíme, že proti osobě, se kterou bylo vedeno přestupkové řízení o skutku, které skončilo pravomocným rozhodnutím příslušného správního orgánu, nelze nadále vést trestní řízení ve stejné věci, pro stejný skutek. Postupně se zásada začala aplikovat nejenom ve správněprávních deliktech, ale v celé oblasti veřejného práva.¹²

Zajímavou myšlenkou, přestože výše zmíněná zásada je především procesněprávní normou, která bývá tradičně chápána jako maxima ovládající

⁸ Listina základních práv a svobod, vyhlášená předsednictvem ČNR dne 16. prosince 1992 jako součást ústavního pořádku České republiky (č. 2/1993 Sb.), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „LZPS“).

⁹ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T. a kol. Trestní právo procesní. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. ISBN 978-80-7478-750-8., str. 452.

¹⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22. července 2004, sp. zn. 11 Tdo 738/2003.

¹¹ KOCINA, J. K rozsahu aplikace zásady *ne bis in idem* v trestním právu. Bulletin Advokacie 11-12/2005., str. 34.

¹² KOCINA, J. *Ne bis in idem* – penále v daňovém řízení. Bulletin Advokacie 10/2016., str. 38.

procesní pravidla, je chápání zásady *ne bis in idem* v rovině hmotněprávní. V souvislosti s hmotněprávní relevancí této zásady je souvislost se zákazem dvojího přičítání téže okolnosti při ukládání trestu podle § 39 odst. 4 TZ.¹³ Spornou otázkou se zde jeví situace, kdy lze pachateli obohacovacích majetkových trestných činů přičítat ještě k tíži ziskuchtivost, která je vymezena v § 42 písm. b) TZ.¹⁴

V rozhodnutí vrchního soudu v Olomouci byl obviněný uznán vinným za trestný čin podvodu dle § 209 TZ. Byl mu uložen trest odnětí svobody v délce trvání 3 let, který byl podmíněně odložen na dobu 5 let, trest zákazu činnosti a navíc ještě peněžitý trest. Důvodem pro tak širokou a dalo by se říci poměrně zostřenou trestní represi byl mimo jiné také fakt, že se pachatel tohoto činu dopustil ze ziskuchtivosti.¹⁵ Naproti tomu v minulosti rozhodl vrchní soud v Praze naprosto opačně. Jednalo se o trestný čin loupeže dle § 173 TZ. Vrchní soud v Praze nesouhlasil s tvrzením prvoinstančního soudu, kdy *„za přitěžující okolnosti ... považoval to, že obžalovaný spáchal čin po předchozím uvážení, že jeho motivem byla snaha obohatit se a že trestným činem získal vyšší prospěch. S přiznáním posledních dvou přitěžujících okolností však nelze souhlasit. Snaha obohatit se je typovým (zákonným) znakem každého trestného činu loupeže (z hlediska majetkového objektu jde o obohacovací jednání) ... Obdobně to platí i o již zmíněné snaze obžalovaného obohatit se, která je typovým znakem trestného činu loupeže.“*¹⁶

Podle soudu je tedy snaha obohatit se skutečnost, která již nemůže být považována za přitěžující okolnost dle § 42 písm. b) TZ, neboť je tato snaha typovým znakem zahrnutým v trestném činu loupeže dle § 173 trestního zákoníku.

Většina majetkových trestných činů se koncipuje na základu ziskuchtivosti, obohatit sebe nebo někoho jiného. Vyplývá to především z objektivní stránky. *„Jako typický příklad lze uvést trestný čin podvodu, kde*

¹³ §39 odst. 4 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník - (4) K okolnosti, která je zákoným znakem trestného činu, včetně okolnosti, která podmiňuje použití vyšší trestní sazby, nelze přihlídnout jako k okolnosti polehčující nebo přitěžující. K okolnosti odůvodňující mimořádné snížení trestu odnětí svobody nelze přihlídnout jako k okolnosti polehčující.

¹⁴ §42. písm. b) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník – b) spáchal trestný čin ze ziskuchtivosti, z pomsty, z národnostní, rasové, etnické, náboženské, třídní či jiné podobné nenávisti nebo z jiné zvlášť zavrženíhodné pohnutky,

¹⁵ Rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci ze dne 16. ledna 2019, sp. zn. 3 To 142/2016.

¹⁶ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 12. dubna 2012, sp. zn. 2 To 30/2012.

*podstatou objektivní stránky je úmyslné jednání, kterým pachatel sebe nebo jiného obohatí. Jen těžko lze toto jednání realizovat z jiné pohnutky nežli ze ziskuchtivosti.*¹⁷

Otázka je velice rozporuplná i z hlediska soudního rozhodování. Například v rozhodnutí Nejvyššího soudu z května roku 2018 soud uvedl, že *„úmysl obohatit se není znakem skutkové podstaty trestného činu úvěrového podvodu, a proto může být zhodnocen coby přitěžující okolnost ve smyslu § 42 písm. b) TrZ“*, přičemž do kontrastu postavil právě trestný čin podvodu, kde je úmysl obohatit se součástí skutkové podstaty.¹⁸

V rozhodnutích Nejvyššího soudu z října roku 2018 a května roku 2019 ovšem přiřčení ziskuchtivosti u trestného činu podvodu nevadilo. V prvním z uvedených v odůvodnění stojí: *„Z odůvodnění rozhodnutí jsou pak patrné důvody, proč měl být trest uložen v nepodmíněné formě – obviněnému nesvědčí žádné polehčující okolnosti, přitěžuje mu spáchání trestného činu ze ziskuchtivosti a s rozmyslem, po předchozím uvážení a vyšší škoda.*“¹⁹ V druhém z předmětných rozhodnutí nalezneme podobnost v odůvodnění: *„Bez ohledu na tento závěr je třeba zdůraznit ..., když soud I. stupně výrazně zhodnotil okolnosti polehčující ..., když ovšem správně nepominul i okolnosti přitěžující (výši způsobené škody, dobu páchaní trestné činnosti, ziskuchtivost, spáchání více trestných činů).*“²⁰

Závěrem lze tedy shrnout, že jakékoliv automatizované přiřítání téže okolnosti jako přitěžující okolnosti v rámci zpřísnování trestů je znakem přílišné ostrosti při určování trestní represe. Přestože komentářová literatura ani rozhodovací soudní praxe nejsou jednotné, pokud je ziskuchtivost již obsažena jako znak v základní skutkové podstatě, je potřeba brát opětovné přiřítání této okolnosti při rozhodování jako porušení zásady *ne bis in idem* v jejím hmotněprávním uchopení.

Za výjimku z tohoto pravidla lze určit situaci, kdy dojde k zvýšené intenzitě, resp. kdy dojde k situaci, kdy pachatelovo jednání naprosto ve značné míře překročí běžnou míru intenzity. *„Způsobí-li například pachatel trestného*

¹⁷ GRĚVNA T., ŠIMÁNOVÁ H. Zákaz dvojího přiřítání téže okolnosti u majetkových trestných činů. Trestněprávní revue 11-12/2019., str. 221.

¹⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22. května 2018, sp. zn. 4 Tdo 507/2018.

¹⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 3. října 2018, sp. zn. 3 Tdo 992/2018.

²⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. května 2019, sp. zn. 4 Tdo 1441/2018.

činu zpronevěry škodu ve výši 200 mil. Kč, lze jeho jednání kvalifikovat podle § 206 odst. 1, odst. 5 písm. a) TrZ (neboť tímto činem způsobil škodu velkého rozsahu). Jelikož se ale škodou velkého rozsahu podle § 138 odst. 1 TrZ rozumí škoda nejméně 5 mil. Kč, což je částka, která byla v tomto případě několikanásobně převyšena, lze zohlednit tuto zvýšenou intenzitu právě přičtením obecné přitěžující okolnosti podle § 42 odst. 1 písm. k) [způsobení vyšší škody]. V tomto případě by soudu, jenž aplikoval obě v úvahu připadající ustanovení, nebylo možné nic vytknout.“²¹

1.3. Majetkové trestné činy

Právo vlastnit majetek je zakotveno v čl. 11 LZPS, přičemž je toto ustanovení zařazeno mezi základními lidskými právy. Mimo jiné je uvedeno, že vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah i ochranu.

Na rozdíl od komunistického pojetí ochrany, kdy především pak tzv. socialistický majetek byl zákonem chráněn ať už širším rozsahem skutkových podstat, tak přísnějším trestáním, lze chápat nynější rovné právo všech vlastníků, jak fyzických tak právnických osob, obcí, vyšších územních celků i státu tak, že se všem dostane stejné trestněprávní ochrany vlastnického práva bez ohledu na subjekt.²²

Mezi další významné dokumenty, které se neodmyslitelně váží k tomuto základnímu lidskému právu, jsou pak v čl. 17 Všeobecná deklarace lidských práv nebo v čl. 1 Dodatkový protokol k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobodách.²³

Majetkové trestné činy, jsou upraveny v paté hlavě ve zvláštní části TZ. Majetková trestná činnost je dle dostupných statistických údajů vůbec nejčastěji páchanou trestnou činností vůbec.²⁴ Trestné činy, či spíše skutkové podstaty těchto trestných činů, o kterých zde hovoříme, chrání majetkové zájmy.

²¹ GRŮVNA T., ŠIMÁNOVÁ H. Zákaz dvojího přičítání téže okolnosti u majetkových trestných činů. Trestněprávní revue 11-12/2019., str. 221.

²² ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-178-9., str. 1781.

²³ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7., str. 653.

²⁴ Statistická ročenka. Dostupné z: [<https://www.czso.cz/csu/czso/29-soudnictvi-kriminalita-nehody-brtq4tezbp>]

Majetkové zájmy jsou zde druhovým či skupinovým objektem těchto trestných činů.²⁵

Zde lze podotknout, že majetkové zájmy jsou chráněny i v jiných částech TZ, příkladem může být například loupež dle § 173 TZ, kdy zařazením tohoto ustanovení mezi trestné činy proti svobodě zdůrazňuje zákonodárce zásah do osobní svobody za zavažnější porušení, než-li je majetek ve smyslu právních statků.²⁶ Do paté hlavy TZ jsou tak zařazeny jen ty trestné činy, kdy je primárním či výhradním objektem ochrany vlastnické právo či práva podobná.²⁷

Majetkové zájmy jako objekt trestných činů proti majetku mohou mít různou podobu. Vedle nejpočetněji zastoupeného vlastnictví, kdy toto právo je objektem větší části majetkových trestných činů, jsou touto hlavou trestního zákoníku chráněna i jiná majetková práva a nerušené držení nebo užívání věci.

Co se týče rozsahu chráněných zájmů, v jednotlivých ustanoveních je rozdílný. U některých se chráněným zájmem rozumí jen věc – např. krádež dle § 205, jinde je chráněn majetek jako celek – např. podvod dle § 209. Subsidiární použití občanského zákoníku²⁸ (dále jen „OZ“) vysvětluje pojem majetek jako souhrn všeho, co určité osobě patří. Jedná se o souhrn všech majetkových hodnot, které jsou přičitatelné určité osobě, ať už z pohledu absolutního či relativního poměru. Věcí je dle OZ vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí. V rovni trestní se za věc považují i ovladatelné přírodní síly, přičemž ty jsou v OZ definovány jako určité kvazihmotné věci.²⁹

Přestože se hlava pátá TZ nikterak dále nedělí na specifické části ani oddíly, lze rozlišit určité skupiny trestných činů. Činíme tak především z hlediska vymezení jejich objektivní stránky, zejména jednání a následku.³⁰

První skupinou jsou obohacovací trestné činy, přičemž základem této skupiny jsou jednání obohacovací na úkor cizího majetku. Dělíme na tři základní

²⁵ CHMELÍK, J. a kol. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. Praha: Linde a.s., 2010. ISBN 978-80-7201-820-8., str. 119.

²⁶ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-178-9., str. 1551.

²⁷ CHMELÍK, J. a kol. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. Praha: Linde a.s., 2010. ISBN 978-80-7201-820-8., str. 119.

²⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

²⁹ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7., str. 655.

³⁰ Tamtéž.

typy v § 205, § 206 a § 209 trestního zákoníku, na které dále navazují zvláštní případy v dalších paragrafech, např. § 210 nebo § 218.³¹

Druhou skupinu tvoří poškozovací trestné činy. Jak název vypovídá, základem je poškozovací jednání, ať už cizího majetku – kde základní typ tvoří § 228 trestního zákoníku, a dále zvláštní jednání dle § 207, § 220, § 221 a § 230 až § 232³², nebo vlastního majetku v § 229 o zneužívání vlastnictví. U této skupiny existuje ještě specifická podskupina tzv. úpadkových trestných činů, které postihují jednání, které přímo či zprostředkovaně poškozují věřitele nebo zasahují do jejich práv. Tyto jsou zastoupeny § 222 a navazujícími trestnými činy.³³

Předposlední skupinu tvoří neoprávněné užívání – tedy krádež užitku či *furtum usus*³⁴, kdy pachatel, ať mu nejde o podstatu věci, tak pro přechodnou dobu tuto věc využívá pro její užitnou hodnotu – pochopitelně neoprávněně. Zde především pak § 207 odst. 1 alinea 1, svým způsobem i § 208 trestního zákoníku.³⁵

Konečně poslední z tohoto výčtu trestných činů je skupina trestných činů, ve kterých se jedná o podílnické trestné činy a trestné činy postihující legalizaci výnosů, přičemž tyto trestají kořistění z trestného činu jiné osoby.³⁶ Novela TZ účinná od 1. února 2019, mimo jiné, vypustila § 214 a § 215, které představovali trestné činy podílnictví a podílnictví z nedbalosti. Skutkové podstaty těchto trestných činů se včlenily do skutkových podstat trestných činů dle ustanovení § 216 a § 217.³⁷ Důvodem této části výše zmíněné novely byla dle odborníků roztržičnost české právní upravy v oblasti praní špinavých peněz.

K určení výše společenské škodlivosti a s tím vyplývající povahy a závažnosti trestného činu proti majetku je nutné určit výši způsobené škody.

³¹ §205 – Krádež, §206 – Zpronevěra, §209 – Podvod, §210 – Pojistný podvod, §218 – Lichva, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

³² §228 Poškození cizí věci, §207 odst. 1 alinea 2 – Neoprávněné užívání cizí věci, na které způsobí škodu, §220 / §221 – Porušení povinnosti při správě cizího majetku / z nedbalosti, §230 až §232 – kybernetické trestné činy, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

³³ §222 až 227, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

³⁴ Latinský ekvivalent pro krádež užitku.

³⁵ §207 odst. 1 alinea 1 – Neoprávněné užívání cizí věci, §208 - Neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru – výše uvedeno „svým způsobem“ znamená, že zde dochází k bránění v realizaci užitné hodnoty, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

³⁶ CHMELÍK, J. a kol. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. Praha: Linde a.s., 2010. ISBN 978-80-7201-820-8., str. 121.

³⁷ §216 / 217 – Legalizace výnosů z trestné činnosti / z nedbalosti, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

TZ v § 138 odst. 1 rozdělil hranice pevnými peněžitými částkami a tím naplnil požadavek zásady zákonnosti, přesněji jeho subzásadu „certa“, která klade důraz na co nejpřesněji definované podmínky trestní odpovědnosti.

Škoda dosahující nejméně částky 5 000,- Kč je označována za škodu nikoliv nepatrnou, nikoli malou škodou se rozumí škoda odpovídající nejméně 25 000,- Kč, za větší škodu považujeme škodu dosahující částky nejméně 50 000,- Kč, značnou škodou je poté škoda dosahující nejméně částky 500 000,- Kč a škoda velkého rozsahu představuje škodu, která dosahuje nejméně částky 5 000 000,- Kč.³⁸

Co se týče situace dle § 116 TZ, tedy pokračování v trestném činu, tak dochází ke sčítání všech škod způsobených jednotlivými dílčími útoky a rozhodující je celkový souhrn.

Při určování výše škody na věci, se vychází dle § 137 TZ, který obsahuje tři způsoby stanovení výše škody. Primárním hlediskem je pro určení výše škody cena, za kterou se věc, která byla předmětem útoku, v době a místě činu obvykle prodává. Za takovou cenu se bere cena obvyklá v obvyklé prodejně, nelze vycházet z ceny velkoobchodní či ceny v luxusní restauraci, kde ceny odpovídají přidaným hodnotám prostředí.³⁹ Pokud nelze takovýmto způsobem výši škody určit, vychází se z účelně vynaložených nákladů na obstarání stejné nebo obdobné věci nebo uvedení věci v předešlý stav.

Existuje tedy hierarchie postupu při určování výše škody, kterou je nutno dodržet a jen pokud nelze dojít k závěru pomocí primárního hlediska, lze přistoupit k hlediskům dalším. Rozhodujícím je hodnota, o kterou byl majetek poškozeného zmenšen, nikoliv hodnota výše obohacení pachatele.⁴⁰

Subjektem trestných činů proti majetku může být zpravidla kdokoliv, u některých trestných činů, např. § 222 nebo § 223 trestního zákoníku⁴¹, se vyžaduje konkrétní nebo speciální subjekt.

³⁸ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

³⁹ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7., str. 656.

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ §222 – Poškození věřitele, §223 – Znevýhodnění věřitele, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Pokud se vyžaduje ke spáchání trestného činu zvláštní vlastnost, způsobilost nebo postavení pachatele, může být pachatelem či spolupachatelem pouze osoba, která mu tyto požadované charakteristiky. Trestného činu vojenského podle hlavy dvanácté zvláštní hlavy TZ může být pachatelem nebo spolupachatelem jen voják.

Pokud je zákonem stanoveno, že pachatel musí být nositelem zvláštní vlastnosti, způsobilosti nebo postavení, postačí, aby tyto skutečnosti jsou dány u právnické osoby, jejímž jménem pachatel jedná. Toto se užije i tehdy, jestliže a) k jednání pachatele došlo před vznikem právnické osoby, b) právnická osoba vznikla, ale soudem bylo rozhodnuto o neplatnosti této právnické osoby, nebo c) je-li právní úkon, který měl oprávnění k jednání za právnickou osobu založit, neplatný nebo neúčinný.

Co se týče subjektivní stránky těchto trestných činů, s několika výjimkami se požaduje úmysl. Ten se musí vztahovat na všechny znaky objektivní stránky konkrétního trestného činu.⁴² Nedbalostní či hrubě nedbalostní jednání postačuje u některých trestných činů, z důvodu TZ se tyto dají lehce odvodit. Je tomu například § 217, § 221 či § 232 TZ.⁴³

Hrubou nedbalostí se rozumí vyšší stupeň intenzity nedbalosti, ať již vedomé nebo nevědomé. Trestný čin je takto spáchán, jestliže dle přístupu pachatele lze k nutnosti náležité opatrnosti přiznat zřejmou bezohlednost k zájmům chráněných TZ.⁴⁴

Svolení poškozeného, jako jeden z institutů vylučujících protiprávnost jednání, je v nynějším TZ upraven v § 30. Zajímavostí je, že za účinnosti zákona předešlého, tedy zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon (dále jen „TZ 1961“), nebyl tento institut v tomto zákoně upraven, přestože byl teorií uznáván.⁴⁵ Poměrně podrobně definoval Nejvyšší soud podmínky pro aplikaci svolení poškozeného v rozhodnutí v roce 2007⁴⁶, ještě před účinností nového TZ. Jsou

⁴² ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7., str. 658.

⁴³ §217 – Legalizace výnosů z trestné činnosti z nedbalosti, §221 – Porušení povinnosti při správě cizího majetku z nedbalosti, §232 – Poškození záznamu v počítačovém systému a na nosiči informací a zásah do vybavení počítače z nedbalosti, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁴⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. června 2012, sp. zn. 5 Tdo 540/2012.

⁴⁵ KLAPAL, V. Svolení poškozeného jako okolnost vylučující protiprávnost. Trestněprávní revue 10/2005., str. 259.

⁴⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. dubna 2007, sp. zn. 6 Tdo 268/2007.

zde vyjmenovány v podstatě všechny znaky, které jsou platné i dnes – charakter zájmu, kterým svolující osoba musí být schopna disponovat, forma projevu svolení a přípustná doba projevu svolení. Zároveň je zde zdůrazněno, že zcela nepřípustné je uznání svolení, které směřuje k poškození života nebo zdraví svolující osoby.⁴⁷ Ve vztahu tohoto institutu s majetkovými trestnými činy se většinou jedná o situace, které vylučují protiprávnost jednání, musí však jít o svolení oprávněné osoby.⁴⁸

⁴⁷ LUKÁŠOVÁ, M. Institut svolení poškozeného a jeho uplatnění nejen v judikatuře. *Trestněprávní revue* 3/2019., str. 60.

⁴⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7., str. 658.

2. Historické souvislosti trestného činu podvodu

2.3. Vývoj do roku 1950

Základním trestním předpisem Rakouska-Uherska a později vzniklého Československa se stal zákon č. 117/1852 říšského zákoníku, Trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích, ze dne 27. května 1852, vydán jako císařský patent (dále jen „TZ 1852“). Tento představoval novelizaci předchozího trestního zákona z roku 1803.⁴⁹ Zákoník zakotvuje některá demokratická ustanovení o zásadach, jako zásadu *nullum crimen sine lege* nebo zásadu *nulla poena sine lege*, přičemž první zmiňovanou lehce adaptovanou na poměry tehdejší doby.⁵⁰

Trestný čin podvodu byl v TZ 1852 upraven v 23. hlavě nazvané „O podvodu, podvodném úpadku a poškození cizích věřitelů“, přičemž tato hlava byla zařazena do I. dílu zákona nazvaného „O zločinech“. Základní skutková podstata byla obsažena v § 197:

„Kdo lstivým předstíráním nebo jednáním jiného uvede v omyl, jímž někdo, budiž to stát, obec nebo jiná osoba na svém majetku nebo na jiných právech má škodu trpěti; anebo, kdo v tom obmyslu a způsobem právě dotčeným užije omylu nebo nevědomosti jiného, dopustí se podvodu; nechť se k tomu dal svěsti zjištěností, náruživostí, obmyslem, aby tím někomu zjednal proti zákonu výhody nějaké, nebo jakýmkoliv obmyslem vedlejším.“⁵¹

Navazující § 198 určuje případy, kdy se jednání v § 197 stane zločinem, a to buď z povahy činu nebo z částky škody, přičemž první ze dvou uvedených je potom rozvinuto a taxativně vyloženo v § 199. Tyto taxativně vymezené případy nalezneme i v současné právní úpravě, kde každému z případů náleží samostatný paragraf, ač samozřejmě s notnou dávkou obměny, vzhledem k době mezi oběma právními předpisy. Kupříkladu §199 písm. b) TZ 1852 zní: *„když někdo nepravdivě na se bere charakter veřejného úředníka, nebo lživě předstírá nějaký*

⁴⁹ MALÝ, K. a kol. Dějiny českého a československého práva do r. 1945. 4. vydání. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-39-4., str. 276.

⁵⁰ V článku V. zákona č. 117/1852 říšského zákoníku, Trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích, ze dne 27. května 1852, lze spatřovat jisté omezení zásady *nullum crimen sine lege* ve prospěch trestní pravomoci úřadů.

⁵¹ Zákon č. 117/1852 říšského zákoníku, Trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích, ze dne 27. května 1852.

příkaz vrchnostenský, nebo nějaké zvláštní právo, jež prý od veřejného úřadu obdržel“, což lze ve světle současné právní úpravy přirovnat k § 328 TZ.⁵²

Jestliže výše byly vypsány taxativně případy podvodu již z povahy činu, v § 201 naopak zákonodárce myslel i na rozmanitost tohoto institutu a proto vyčetl demonstrativně některé případy. Abych uvedl zase alespoň jeden příklad, tak § 201 písm. c) TZ 1852 zní: *„kdo věci nalezené nebo omylem ho došlé úmyslně ukryje a sobě přivlastní, což se však na zatajení pokladu nalezeného nevztahuje“*, přičemž v dnešní úpravě bychom toto našli v § 219 TZ.⁵³

Při vzniku Československa roku 1918 došlo k recepci výše zmíněného zákona do právního řádu nově vzniklého státu. Přestože existovaly snahy o reformu trestního práva, tato nikdy nevzešla v život a tak tato právní úprava trestního zákona platila až do roku 1950, kdy došlo k přijetí nového trestního právního předpisu v podmínkách socialismu. Snahu vyplnit mezery v oblasti výkladu se snažil tehdejší Nejvyšší soud Československé republiky, například výklad pojmu uvedení někoho v omyl⁵⁴ či výklad pojmu podvod obecně.⁵⁵

2.4. Trestný čin podvodu v zákoně č. 86/1950

Po nacistické okupaci a následném vydání Výnosu o zřízení Protektorátu Čechy a Morava č.75/1939 Sb., došlo k naprosté německé diktatuře která trvala až do obnovení ústavního pořádku, respektive oficiálně do 9. května 1945, kdy byla Praha osvobozena a válka pro Československo skončila.⁵⁶ Přestože se podařilo zvrátit nepřízeň osudu v podobě nacistické nadvlády, o necelé 3 roky později předložil Klement Gottwald Edvardu Benešovi návrh na novou vládu, v níž měli komunisté monopol a následujících několik desítek let zavládl na našem území socialistický, potažmo komunistický režim.

⁵² §328 – Přisvojení pravomoci úřadu, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁵³ §219 – Zatajení věci, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁵⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 5. dubna 1927, sp. zn. Zm I 143/27, kde stojí, mj.: *„Podvod může pachateli býti přičítán pouze tehdy, když mezi jeho lstivým jednáním na jedné a počínáním si oklamané osoby na druhé straně jest příčinná souvislost“*

⁵⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 17. ledna 1927, sp. zn. Zm I 234/26.

⁵⁶ VOJÁČEK, L.; SCHELLE, K.; KNOLL, V. České právní dějiny. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-257-8., str. 389.

Po proběhnutí právní dvoutletce v období let 1948 až 1950, která měla za cíl kodifikovat veškerá základní odvětví práva v Československu, došlo mimo jiné k přijetí nového základního pramene trestního práva, který nahradil výše zmíněný zákon z roku 1852, respektive z počátku vzniku Československa.

Novým kodexem trestního práva se tak stal zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon (dále jen „TZ 1950“). Opustil se původní rakouský model pojetí „zločinu“, přičemž nyní se jednalo o „trestný čin“. Taktéž se opustil model dělení deliktů na zločiny, přečiny a přestupky, které byly nahrazeny jen trestnými činy a přestupky, přičemž přestupky byly zahrnuty do zvláštního zákona č. 88/1950 Sb., trestního zákona správního, který byl vydán spolu s trestním zákonem 86/1950.⁵⁷

Trestný čin podvodu byl v TZ 1950 upraven v hlavě osmé ve zvláštní části. Hlava osmá nesla název Trestné činy majetkové. Podvod existoval pouze ve své základní skutkové podstatě a zvláštní podvodné skutkové podstaty jak je známe dnes zde neexistovaly. Tento nedostatek by se dal argumentovat tehdejší politickou a hospodářskou situací, která další zvláštní druhy podvodů nevyžadovala. Podvod byl tedy v § 249 TZ 1950 definován takto:

„(1) Kdo jiného úmyslně poškodí na majetku nebo na právech tím, že a) jeho nebo někoho jiného uvede v omyl, nebo b) využije omylu jeho nebo někoho jiného, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.“

Rozdílným atributem se současnou právní úpravou bude jistě ochrana nemajetkových práv vedle těch majetkových. Druhým rozdílem jest absence obohacení pachatele nebo někoho jiného. Z tohoto důvodu bychom mohli logicky dovodit, že tento trestný čin zařadíme do skupiny poškozovacích trestných činů. Shodným obligatorním prvkem je vznik škody.

⁵⁷ KUKLÍK, J. a kol. Vývoj Československého práva 1945 – 1989. Praha: Linde a.s., 2008. ISBN 978-80-7201-741-6., str. 153.

2.5. Trestný čin podvodu do přijetí současného zákoníku

Po přijetí Ústavy z roku 1960⁵⁸ se začaly projevovat snahy vedoucích představitelů z řad Komunistické strany Československa vést Československou republikou cestou, jak ji pojmenovala právě nová ústava – socialistickou mašinerií, přičemž hlavním principem bylo rekodifikovat veškeré základní kodexy, aby lépe reflektovaly ideologická východiska obsažená v čerstvě přijaté ústavě, přičemž trestní právo nebylo výjimkou.⁵⁹

V roce 1961 tak nahradil TZ 1950 nový právní předpis, jímž se v oblasti základního trestního kodexu stal zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon (dále jen „TZ 1961“), spolu s ním byl přijat taktéž nový trestní procesní předpis, pod zákonem č. 141/1961 Sb., trestní řád.

Trestný čin podvodu byl v TZ 1961 upraven v hlavě deváté zvláštní části. Hlava devátá byla označena jako Trestné činy proti majetku. Stejně jako tomu bylo v předchozím TZ 1950, tak ani zde nenalezneme zvláštní druhy podvodů. Ty přinesla až novelizace zákona, o které bude pojednáno níže. Podvod obecně tedy v § 250 TZ 1961 zněl:

„(1) Kdo ke škodě cizího majetku sebe nebo jiného obohatí tím, že a) uvede někoho v omyl, nebo b) využije něčího omylu, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo nápravným opatřením nebo peněžitým trestem.“

Absentující výše minimální škody lze argumentovat s ohledem na zákon č. 38/1961 Sb., zákon o místních lidových soudech, které projednávají provinění.⁶⁰ Provinění v § 15 až § 21 definuje tyto jako takové, že ohrožují nebo poškozují zájmy společnosti či jedince, porušují socialistický právní řád, ale vzhledem k okolnostem nedosahují stupně společenské nebezpečnosti trestného činu. § 16 tohoto zákona vymezuje provinění podvodem do částky 500Kčs, z toho lze odvodit že přesáhne-li škoda tuto částku, lze hovořit o naplnění skutkové podstaty dle trestného činu podvodu.

Nutno podotknout, že skutková podstata podvodu byla taktéž obsažena v § 132 TZ 1961, pod názvem Rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví. Dle

⁵⁸ Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky.

⁵⁹ KUKLÍK, J. a kol. Vývoj Československého práva 1945 – 1989. Praha: Linde a.s., 2008. ISBN 978-80-7201-741-6., str. 405.

⁶⁰ Tamtéž.

odst. 1: „*Kdo majetek, který je v socialistickém vlastnictví, rozkrádá tak, že*“, přičemž v písm. c) je skutková podstata trestného činu shodná jako v § 250 a tedy: „*ke škodě takového majetku sebe nebo jiného obohatí tím, že někoho uvede v omyl nebo jeho omylu využije.*“

U srovnání tohoto a výše uvedeného obecného podvodu lze názorně příkladem ukázat, jakým způsobem byl socialistický systém nastaven v rámci trestání porušení socialistických hodnot. Zatímco v základní skutkové podstatě výše uvedeného „běžného“ podvodu dle § 250 bychom mohli dostat nejvyšší trest odnětí svobody na tři roky, u podvodu, který se týká útoku na majetek v socialistickém vlastnictví bychom mohli dostat trest odnětí svobody až na 5 let.

K výše uvedené absenci minimální škody u podvodu dle § 250 TZ 1961 došlo novelizací č. 175/1990Sb. ke změně.⁶¹ Tato novelizace měla za následek zakomponování slovního spojení „*a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou*“ do skutkové podstaty podvodu. Škodou nikoli nepatrnou se tou dobou rozuměla škoda dosahující nejméně poloviny nejnižší měsíční mzdy stanovené obecně závaznými právními předpisy.

Zásadní novelou pak byl zákon č. 253/1997 Sb.⁶², což byla novelizace TZ 1961, která přinášela úpravu skutkové podstaty podvodu dle § 250 a dále vymezila dva nové trestné činy v § 250a a § 250b.

Skutkovou podstatu v § 250 upravila tato novelizace způsobem, že rozšířila objektivní stránku trestného činu přidáním případu, kdy pachatel „*zamlčí podstatné skutečnosti*“.

Dva nové trestné činy odrážely situaci ve společnosti, kdy podvodná jednání dosahovali propracovanějších struktur a lidé začali využívat pestřejší formy. Proto touto novelou byly zakomponovány do TZ 1961 § 250a trestný čin pojistného podvodu a § 250b trestný čin úvěrového podvodu. Oba mají postavení speciálních podvodů k trestnímu činu obecného podvodu.

⁶¹ Zákon č. 175/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon.

⁶² Zákon č. 253/1997 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

2.6. Současná trestněprávní úprava

Současná právní úprava trestního kodexu vznikala několik let a před více než 10 lety byla přijata jako zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník s účinností od 1. ledna 2010. Spolu s tímto zákonem byl přijat zákon č. 41/2009 Sb., zákon o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku, který novelizoval v souvislosti s nově přijatým trestním zákoníkem velké množství dalších základních trestněprávních norem.

Trestní zákoník se od TZ 1961 liší v mnohém, již samotný název právního předpisu naznačuje, že se jedná o reformovaný kodex trestního práva. Jak obecná, tak i zvláštní část byla značně předělána.

V obecné části tak například nalezneme nově definovaný trestný čin, kde se setkáváme s pojmem „protiprávnost“ namísto „společenské nebezpečnosti“, nově nalezneme v § 14 TZ rozdělení trestných činů na přečiny a zločiny, dále nový zákoník pracuje s termínem hrubá nedbalost a jiné, další odlišnosti.

Co se týče zvláštní části, tak největší odlišnost najedeme v nové systematice řazení, kdy nová úprava odraží potřeby společnosti a význam chráněných zájmů společnosti jednotlivými ustanoveními, které jsou v souladu s pokrokem doby, kdy předešlá úprava představovala velice dávnou podobu trestního kodexu.

Podvod a jeho zvláštní druhy najdeme nově v § 209 až § 212 TZ. Podvod je ve své základní skutkové podstatě přebírán v podstatě beze změny, jsou stanoveny přitěžující okolnosti stejně jako u dalších trestných činů, například jako u trestného činu krádeže či zpronevěry, aby tím byly vyjádřeny typově závažnější případy. Zvláštní druhy podvodu doznaly taktéž řadu změn. Jedna ze změn patrných při pohledu na systematiku je vymezení dotačního podvodu do samostatného paragrafu, kdy byl v předchozí právní úpravě zahrnut pod úvěrový podvod.⁶³ Důvodem vymezení dotačního podvodu⁶⁴ byl pravděpodobně rozmach dotačních aktivit a programů ze strany Evropské unie, přičemž je navíc značně rozdílný od úvěrového trestného činu.⁶⁵

⁶³ §250b – Úvěrový podvod, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

⁶⁴ §212 – Dotační podvod, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁶⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

3. Podvod

Základní skutková podstata trestného činu podvodu zní:

„Kdo sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.“⁶⁶

Trestný čin podvodu a jeho zvláštní druhy – pojistný, úvěrový a dotační podvod, řadíme mezi majetkové trestné činy, které v současné trestně právní úpravě nalezneme v TZ v páté hlavě zvláštní části tohoto kodexu. Často se o podvodu v jeho základní podobě hovoří jako o podvodu obecném, nicméně toto označení nenajdeme v trestním zákoníku, a proto de lege lata hovoříme pouze o podvodu. O podvod jde jen tehdy, pokud uvedením někoho v omyl, využitím jeho omylu, nebo zamlčení podstatných skutečností, dojde touto osobou k uskutečnění majetkové dispozice, a tím vznikne škoda nikoli nepatrná na cizím majetku a zároveň dojde k obohacení pachatele nebo jiné osoby.

Pokud dojde k situaci, kdy majetkovou dispozici neučiní osoba, jež je klamána, ale sám pachatel, tedy věci se zmocní sám, nejde již o trestný čin podvodu ale hovoříme o trestném činu krádeže dle § 205 TZ.

Dalším podobným rozparem lze shledat situaci, kdy úmyslné nevrácení věci svěřené je podvodem jen za předpokladu, že měl pachatel již dopředu úmysl přisvojit si věc, která mu bude svěřena. Pokud se k takovému jednání rozhodl až v době, kdy věc již svěřenou měl, jedná se o trestný čin zpronevěry dle § 206 TZ.⁶⁷ Zde lze zmínit například rozhodnutí již z roku 1953⁶⁸, kdy se tehdejší krajský soud v Ostravě vyjádřil totožně, jako výše zmíněná skutečnost, a že pachatel již dopředu věděl, že se chce dopustit podvodu a nerozhodl se až poté, co mu svěřené věci vlastníci svěřili.⁶⁹

⁶⁶ §209 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁶⁷ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-178-9., str. 1864 – 1865.

⁶⁸ Rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě ze dne 18. března 1953, sp. zn. 3 To 85/53, Sb. rozh. tr. č. 106/1953.

⁶⁹ DRAŠTÍK, A.; HASCH, K.; KUČERA, P.; RIZMAN, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti majetku: Podvod. Praha: ASPI Publishing s.r.o., 2003. ISBN 80-86395-88-X., str. 5-6.

Jako poslední uvedený příklad je situace, kdy dochází k zaměňování trestných činů, je vztah podvodu dle § 209 a zatajení věci dle § 219 TZ. Zde bych příkladmo uvedl rozhodnutí Nejvyššího soudu⁷⁰. V situaci, kdy si присvojí pachatel peníze, které mu byly omylem zaslány na bankovní účet, je rozlišujícím kritériem mezi spácháním trestného činu podvodu dle § 209 odst. 1 a trestného činu zatajení věci dle § 219 odst. 1 TZ skutečnost, zda pachatel věděl v době, kdy se peníze dostaly do jeho moci, o omylu jiné osoby. Trestný čin podvodu může v této situaci spáchat jen za předpokladu, že věděl již v této době o tom, že mu peníze byly zaslány omylem. Naopak, pokud si pachatel tento omyl osoby uvědomí až poté, co získal cizí věc, nelze již v jeho jednání spatřovat naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu podvodu. V takovém případě není vyloučena jeho trestní odpovědnost pro trestný čin zatajení věci.⁷¹

Vrchní soud v Praze v jednom svých rozhodnutí nadále zdůraznil, že nelze jako trestný čin podvodu kvalifikovat jednání pachatele, při kterém věc, kterou získá majetkovou trestnou činností, dále převede na další osobu. Podobně nelze kvalifikovat ani jednání, při kterém pachatel věc obdrženou od pachatele základního trestného činu, jež je získaná majetkovým trestným činem, dále převede na další osobu, ačkoli si je vědom skutečnosti, že jde o předmět pocházející z trestného činu. *Takové jednání může podle okolností vykazovat znaky trestného činu podílnictví podle § 214 tr. zákoníku nebo legalizace výnosů z trestné činnosti podle § 216 tr. zákoníku.*⁷² (v současnosti je již § 214 subsumován pod § 216).

3.3. Objekt

Jedna ze základních funkcí trestního práva vůbec je ochrana před kriminalitou, určitá prevence. Samozřejmostí je užití trestněprávních prostředků s ohledem na princip *ultima ratio*.⁷³ Objektem trestného činu obecně rozumíme vztah či zájem na určitých hodnotách neboli právních statků, jejichž ohrožení nebo poruchu způsobem a v míře předpokládané trestním zákonem je nezbytné

⁷⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16. května 2007, sp. zn. 5 Tdo 538/2007.

⁷¹ GRÍVNA, T. Trestní právo hmotné. Judikatura k obecné a zvláštní části. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. ISBN 978-80-7357-509-0., str. 247.

⁷² Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 27. února 2013, sp. zn. 4 To 7/2013.

⁷³ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7., str. 116.

v individuálním a celospolečenském zájmu postihnout trestněprávními sankcemi, a tím jej ochránit.⁷⁴ Jde o obligatorní znak skutkové podstaty trestného činu.⁷⁵

Individuální objekt trestného činu má zásadní vliv na posuzování trestnosti činů a je nutně znakem každé skutkové podstaty každého trestného činu, jelikož čin, který neporušuje ani neohrožuje žádné chráněné hodnoty, nemůže být trestný.⁷⁶

Objektem trestného činu podvodu je cizí majetek. Ochrana majetku vyvstává ze základního lidského práva obsaženého v čl. 11 LZPS, dle kterého má každý právo vlastnit majetek. Pod pojem majetek zahrnujeme souhrn všech majetkových hodnot, tj. věcí, pohledávek a jiných práv (např. majetková práva autorů) a penězi ocenitelné hodnoty, které přísluší určitému subjektu. Pokud hovoříme o pohledávkách, jsou jimi například nároky na vyplacení pojistného plnění či nárok akcionáře na vyplacení dividendy. Penězi ocenitelné hodnoty jsou například obchodní podíly.⁷⁷

Majetek, který nenáleží pachateli, nebo nenáleží výlučně jemu, lze označit za cizí majetek. Co se týče ustanovení o trestném činu podvodu, tak tím jsou postiženy všechny útoky proti majetku jako celku, proti celé majetkové sféře daného subjektu. Tato skutečnost nepředstavuje fakt, že bude každým trestným činem majetek poškozeného dotčen v celém spektru, nicméně poukazuje to na situaci, že ustanovení o trestném činu podvodu chrání všechny součásti majetku, a proto může být podvodem dotčena kterákoliv část majetku té které konkrétní osoby.⁷⁸ Ve vztahu ke zvláštním druhům podvodu představuje nejširší oblast chráněného zájmu, kdy pojistný, úvěrový a dotační podvod chrání jen určité majetkové vztahy v daných situacích. Všechny tři zvláštní druhy jsou v zásadě v poměru speciality k trestnému činu podvodu dle § 209 TZ.⁷⁹

⁷⁴ KRATOCHVÍL, V. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7179-082-2., str. 268.

⁷⁵ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-120-5., str. 170.

⁷⁶ CHMELÍK, J.; NOVOTNÝ, F.; STOČESOVÁ, S. Trestní právo hmotné. Obecná část. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-583-8., str. 76.

⁷⁷ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-178-9., str. 1852.

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-120-5., str. 664.

3.4. Objektivní stránka

Objektivní stránka trestného činu je to, co popisuje vnější podobu trestného činu, tzn. jak se trestný čin jeví navenek.⁸⁰ Objektivní stránka je základem trestné činnosti, díky tomuto znaku se tedy od sebe trestné činy navzájem v největší míře od ostatních znaků odlišují.⁸¹ Stejně jako objekt je i objektivní stránka jedním z obligatorních znaků skutkové podstaty trestných činů.

Mezi obligatorní znaky objektivní stránky patří jednání, následek a tzv. kauzální nexus, čili příčinný vztah, který musí existovat mezi dvěma prvně uvedenými. Mimo to existují taktéž fakultativní znaky, které jsou znakem jen některých skutkových podstat. Jestliže naplnění některých z obligatorních či fakultativních znaků v základní skutkové podstatě chybí, pokud je objektivní stránka obsahuje, není skutková podstata trestného činu naplněna a nemůže se jednat o trestný čin. Stejně tak pokud by některý z těchto znaků scházel v kvalifikované skutkové podstatě, nebude pachatel odpovědný za tuto přísnější právní kvalifikaci, ale jeho trestní odpovědnost se bude vztahovat jen k základní skutkové podstatě.⁸²

Z hlediska dělení trestných činů dle následku, který se váže k objektu trestného činu, a účinku, který se váže k hmotnému předmětu útoku, hovoříme v souvislosti s podvodem o trestném činu poruchovém a materiálním.

Objektivní stránka trestného činu podvodu dle § 209 TZ se skládá z několika částí. Podstatou je, že pachatel jinou osobu a) uvede v omyl, b) jejího omylu využije nebo c) jí zamlčí podstatné skutečnosti, v důsledku čehož tato osoba provede majetkovou dispozici a tou vznikne na cizím majetku škoda nikoli nepatrná a současně se tím pachatel či jiná osoba obohatí.

⁸⁰ CHMELÍK, J.; NOVOTNÝ, F.; STOČESOVÁ, S. Trestní právo hmotné. Obecná část. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-583-8., str. 81.

⁸¹ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7., str. 123.

⁸² KRATOCHVÍL, V. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7179-082-2., str. 249-250.

3.4.1. Omyl - uvedení v omyl, jeho využití a zamlčení skutečností

Výše uvedené podvodné jednání, tedy uvedení v omyl, využití omylu či zamlčení podstatných skutečností, může směřovat nejenom vůči poškozenému, ale i vůči jiné osobě.⁸³

Tato podvodná jednání tedy představují prostředek, díky kterému dojde k neoprávněnému přesunu majetku z jedné osoby na osobu druhou. Zároveň tím vzniká škoda na straně první a obohacení na straně druhé. K relevantnosti těchto jednání například rozhodnutí Nejvyššího soudu⁸⁴, kde mimo jiných odůvodnění zazněla skutečnost, že z hlediska naplnění trestného činu podvodu dle § 250 odst. 1 TZ 1961 (v současnosti § 209 trestního zákoníku), jsou relevantní jen taková jednání pachatele, které předchází transferu majetkové hodnoty z dispozice poškozeného do dispozice pachatele či někoho jiného. *„Jen takové jednání totiž může být v příčinné souvislosti s následkem, který má podobu úbytku majetku na straně poškozeného. Jednání, které spadá do stadia poté, co se již uskutečnil uvedený transfer, nemá tuto povahu, a proto ho nelze považovat za součást jednání rozhodného pro naplnění znaků trestného činu podvodu“*.⁸⁵

Omyl představuje rozpor mezi představou a skutečností. Tento omyl se může týkat skutečností minulých, současných i budoucích.⁸⁶ O omyl půjde i tehdy, když podváděná osoba nemá o důležité okolnosti žádnou představu nebo se domnívá, že se nemá čeho obávat a může se týkat i skutečností, které teprve mají nastat. Pachatel však musí o omylu jiného vědět již v době, kdy dochází k jeho obohacení.⁸⁷

Úvést někoho v omyl či využít něčího omylu lze i prostřednictvím technického zařízení, jak je uvedeno v § 120 TZ.

Nadsázka vyřčena v reklamě není z podstaty věci zásadně klasifikována jako podvodné jednání. Pokud by se jednalo o klamavou reklamu, taktéž ji nehodnotíme podvodným jednáním, nicméně zde lze uvažovat, vzhledem k okolnostem, o naplnění skutkové podstaty trestného činu porušení pravidel

⁸³ O.; VOKOUN, R.; ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. ISBN 978-80-7357-509-0., str. 183.

⁸⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. května 2010, sp. zn. 7 Tdo 486/2010.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-120-5., str. 660.

⁸⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. srpna 2015, sp. zn. 7 Tdo 674/2015.

hospodářské soutěže dle § 248 či poškozování spotřebitele dle § 253 trestního zákoníku.⁸⁸

3.4.1.1. Uvedení v omyl

Uvedení v omyl představuje jednání pachatele, kterým předstírá okolnosti, které nejsou v souladu se skutečným stavem věci. Toto jednání může být spácháno konáním, opomenutím (zpravidla jde o zamlčení podstatných skutečností) či konkludentním jednáním. Uvedení v omyl se může stát lstí, ale taktéž může jít jen o pouhou nepravdivou informaci.⁸⁹

Uvedení v omyl nemusí spočívat v jednorázovém konání. Ze soudní praxe uvádím vcelku recentní rozhodnutí Nejvyššího soudu jako příklad, který konkretizuje způsob, jakým lze podvodné jednání uvádění někoho v omyl konat. Uvedení v omyl nemusí představovat pouze jednorázové podvodné chování, v kterém pachatel předstírá skutečnosti, které nejsou v souladu se skutečným stavem věci. Toto podvodné jednání se může skládat z na sebe navazujících dílčích úkonů, přičemž v důsledku tak pachatel vytvoří situaci, ve které záměrně navodí u poškozeného pocit důvěry, čehož později využije a naplní znak uvedení v omyl. Například když pachatel „*neinformuje poškozeného v potřebné míře, a vlivem navozené důvěřivosti a v důsledku nedostatku potřebných informací o záměru pachatele poškozený umožní pachateli nebo sám provede transakce na úkor svého majetku. Takové jednání lze považovat za uvedení v omyl lstí, jejímž cílem je vylákání finančních prostředků od poškozeného za účelem vlastního obohacení (nebo obohacení jiné osoby).*“⁹⁰

V tomto konkrétním případě šlo o situaci, kdy obviněný, zaměstnanec obchodní společnosti, uzavřel s poškozeným smlouvu o rezervaci bytové jednotky, ve které úmyslně uvedl nepravdivou kupní cenu bytu 1 300 000,- Kč, avšak správnou kupní cenu znal a věděl, že činí 1 172 442,- Kč, což poškozenému úmyslně nesdělil. Následně s poškozeným uzavřel kupní smlouvu, kde byla kupní cena vyčíslena správně, když byla na cenu poskytnuta obchodní sleva. Poté

⁸⁸ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-120-5., str. 661.

⁸⁹ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7., str. 674.

⁹⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. února 2018, sp. zn. 8 Tdo 97/2018.

instruoval poškozeného, aby kupní cenu ve výši odpovídající kupní smlouvě uhradil bankovním převodem na účet obchodní společnosti, a částku, jež činí rozdíl mezi kupní cenou uvedenou ve smlouvě o rezervaci a v kupní smlouvě samotné, uhradil ve prospěch jiného účtu. Poškozený v domnění, že jde o legální provizi obviněného, učinil obě transakce, přičemž druhý z uvedených účtů patřil přítelkyni obviněného, která následně obdržené finanční prostředky z části zaslala na bankovní účet obviněného a z části mu je předala v hotovosti, a obviněný je užil pro svou potřebu, ačkoliv mu za sjednaný prodej bytu nenáležela od kupujícího žádná provize, a tím způsobil poškozenému škodu ve výši 147 918 Kč. Za výše uvedené byl obviněný uznán ze spáchání trestného činu podvodu a odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání 1 roku, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobou 2 let. Zároveň odvolací soud obviněnému uložil peněžitý trest v celkové výměře 50 000,- Kč. Pro případ nevykonání peněžitého trestu ve stanovené lhůtě, byl stanoven náhradní trest odnětí svobody v době trvání 2 měsíců.

Okruh osob, které je možné uvést v omyl, lze restriktivně označit za osoby fyzické a právnické. Bohatá soudní judikatura tuto otázku rozšiřuje a pojem osob judikatorně rozebírá. Vzhledem k dikci zákona ve skutkové podstatě trestného činu podvodu lze pod podvedený subjekt subsumovat obecně jakoukoliv osobu.

Z pohledu fyzických osob, které nejsou pro určitou závažnou duševní nemoc, schopni rozeznat realitu a svobodně projevit svou vůli, je rozhodnutí Nejvyššího soudu⁹¹ důležitým aspektem v řešení podobných situací. Představuje soudní precedens, které dává osobám poškozeným v důsledku jejich stavu možnost ochrany, především pak představuje pro případné pachatele těchto skutků alespoň určitou generální preventivní funkci.

V předmětném rozhodnutí se pachatel dopustil trestného činu podvodu, když využil duševního stavu poškozeného tak, že ten učinil takové úkony, na jejichž základě provedl majetkovou dispozici, kterou došlo k obohacení pachatele a ke škodě na majetku poškozeného. Poškozený nebyl schopný rozpoznat své jednání ve věci podpisu smlouvy, čestného prohlášení a návrhu na vklad vlastnického práva do katastru nemovitostí. Přestože soud prvního stupně shledal takové jednání pachatele jako uvedení v omyl, jakožto jednu z alternativ naplnění

⁹¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. dubna 2011, sp. zn. 8 Tdo 377/2011.

skutkové podstaty trestného činu podvodu, nejvyšší soud ve svém rozhodnutí korigoval tuto alternativu ve smyslu, že pachatel se dopustil zamlčení podstatných skutečností vzhledem ke všem zúčastněným správním úřadům. Podstatou skutečností se zde jeví fakt, že poškozený je osoba, která není způsobilá vlastního úsudku a podpisy na dokumentech nejsou předmětem jeho svobodné vůle. Pokud by byly tyto podstatné skutečnosti úřadům známy, pak by nedošlo k převodu vlastnického práva na základě výše uvedených dokumentů. K převodu vlastnického práva došlo, tím došlo k dokonání trestného činu a pachatel se tak dopustil trestného činu podvodu. Za tento čin byl odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání 3 let, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání 5 let, během níž byl obviněný povinen podrobit se dohledu úředníka probační a mediační služby.⁹²

Právníckou osobu je možno úvest v omylu, stejně tak využít jejího omylu nebo neznalosti všech podstatných skutečností za předpokladu, že v omylu (resp. s uvedenou neznalostí) jedná fyzická osoba, která je nebo by byla v dané věci oprávněna učinit příslušný právní úkon⁹³ spojený s majetkovou dispozicí v jejím zastoupení.⁹⁴

K rozsahu právníckých osob je nutno zmínit rozhodnutí nejvyššího soudu, které tvrdí, že není vyloučeno, aby osoba fyzická nebo osoba právnícká, či dokonce stát nebo územní samosprávný celek prostřednictvím příslušného orgánu, jednal v omylu (popř. s neznalostí podstatných skutečností). Obecná definice omylu spočívá v rozporu mezi objektivní a subjektivní realitou, tedy rozpor mezi skutečností a představou, kterou si o domnělé skutečnosti nesprávně učinil poznávající subjekt.⁹⁵

Není vyloučeno, aby osoba fyzická nebo osoba právnícká, či dokonce stát nebo územní samosprávný celek prostřednictvím příslušného orgánu, jednal v omylu (popř. s neznalostí podstatných skutečností). Obecná definice omylu spočívá v rozporu mezi objektivní a subjektivní realitou, tedy rozpor mezi

⁹² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. dubna 2011, sp. zn. 8 Tdo 377/2011.

⁹³ Přestože právní úkon jako termín nadále v trestním právu existuje, hovoříme dnes již o právních jednáních, které jsou nově zakotveny v občanském právu a používají se subsidiárně i pro ostatní právní odvětví.

⁹⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19. července 2000, sp. zn. 8 Tz 136/2000.

⁹⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16. června 2011, sp. zn. Tpjn 305/2010.

skutečností a představou, kterou si o domnělé skutečnosti nesprávně učinil poznávající subjekt.

Velice diskutovanou problematikou se jeví možnost uvádět v omyl soud. Východiskem pro soudní praxi nejen v občanskoprávním řízení sporném je rozhodnutí z dubna roku 2004.⁹⁶

Předmětem sporu výše uvedeného rozhodnutí nejvyššího soudu byl obviněným podaný návrh na vydání směnečného platebního rozkazu, jímž byla žalovanému uložena povinnost zaplatit obviněnému částku 515 369,20 Kč s příslušenstvím, přičemž k tomuto návrhu připojil listinu označenou jako „směnka bez protestu“ znějící na tuto částku, která byla vyhotovena obviněným na tzv. hlavičkovém papíru předtím bíanco podepsaném žalovaným.

V rámci tohoto rozhodnutí řešil nejvyšší soud otázku, zda-li podáním žaloby k obecnému soudu, kde žalobce záměrně tvrdí nepravdivé skutečnosti, lze naplnit skutkovou podstatu trestného činu podvodu.

Nejvyšší soud opřel své odůvodnění o několik bodů. Východiskem prvního bodu byla historická soudní judikatura⁹⁷, podle níž nelze spatřovat naplnění skutkové podstaty podvodu v podání žaloby k soudu, obsahující vědomě nepravdivé tvrzení. Dalším bodem je pak tvrzení, že žalovaný má právo v civilním řízení možnost bránit se žalovanému nároku, vyvracet nesprávná tvrzení a civilní soud je povinen věc náležitě objasnit. Stejně tak může žalovaný po vydaném směnečném platebním rozkazu podat námitky, v nichž může uvést, co proti platebnímu rozkazu namítá.

Nejvyšší soud dále zopakoval, že na podvodu může být zainteresováno až pět osob. Mimo pachatele, osobu poškozenou a osobu obohacenou hovoří o osobě uváděné pachatelem v omyl a jednající v omylu a o osobě provádějící v omylu majetkovou dispozici. Vzhledem k tomu dále tvrdil, že vydání směnečného platebního rozkazu samo o sobě nelze kvalifikovat jako majetkovou dispozici, protože tu případně učiní až poškozený, který zde ovšem v konkrétním případě není osobu uváděnou v omyl.

⁹⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. dubna 2005, sp. zn. 11 Tdo 229/2004.

⁹⁷ Sbirka rozhodnutí Nejvyššího soudu 1919 až 1948, Vážný, č. 393/1921.

Nejvyšší soud tedy v závěru shledal, že civilní soud nelze uvést v omyl a skutek, jimž byl obviněný uznán vinným, není trestným činem podvodu. S ohledem na to avšak nejvyšší soud shledal, že znaky uvedené v tomto případě mohou naplňovat skutkovou podstatu jiného trestného činu, a to padělání a pozměňování peněz podle § 140 odst. 2 TZ 1961.

V rozhodnutí nejvyššího soudu z prosince 2005⁹⁸ se v odůvodnění již v souvislosti s uvedením soudu v omyl operuje přelomovým rozhodnutím výše. Soudy nalézací i odvolací v předmětném rozhodnutí totiž dospěly k závěru, že osobou, která je zde uvedena v omyl je Krajský soud v Brně, kterému obviněný jakožto právní zástupce podniku v rámci občanského soudního řízení předložil padělek kupní smlouvy, a na základě níž byla rozhodnutím tohoto soudu žalovanému uložena povinnost zaplatit částku 3 162 635,- Kč. Nejvyšší soud se ovšem vyjádřil v souladu s přelomovým rozhodnutím. Především pak argumentoval, že soud je místem nalézání práva, přičemž je dále povinen zjišťovat skutkový stav bez důvodných pochybností. Zákonná úprava v odůvodnění, která odkazuje na ustanovení § 101 odst. 1 o.s.ř.⁹⁹ – z povahy věci vylučuje možnost zařadit obecný soud rozhodující v civilním řízení sporném mezi osoby, jež mohou být uvedeny v omyl pachatelem trestného činu podvodu.¹⁰⁰ Zároveň zdůraznil, že neexistuje ustanovení občanského soudního řádu, které stanoví sankce pro případ, že účastník řízení nevyovídá pravdivě. To však neznamená, že by se účastník takového řízení svou nepravdivou výpovědí, popř. předložením falzifikátu nemohl dopustit trestného činu jiného, než podvodu.

Zajímavým protikladem je uvedení soudu v omyl v rámci dědického řízení, jakožto řízení nesporného, které nachází své východisko ve dvou rozhodnutích, respektive rozhodnutí a následné stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu.

V prvním z uvedených, tedy v rozhodnutí Nejvyššího soudu z prosince roku 2009¹⁰¹, šlo o situaci, při kterém dva obvinění M. Z. a L. R. jako svědci

⁹⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. prosince 2005, sp. zn. 7 Tdo 1442/2005.

⁹⁹ § 101 odst. 1 Zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

(1) K tomu, aby bylo dosaženo účelu řízení, jsou účastníci povinni zejména

a) tvrdit všechny pro rozhodnutí věci významné skutečnosti; neobsahuje-li všechna potřebná tvrzení žaloba (návrh na zahájení řízení) nebo písemné vyjádření k ní, uvedou je v průběhu řízení,
b) plnit důkazní povinnost (§ 120 odst. 1) a další procesní povinnosti uložené jim zákonem nebo soudem,
c) dbát pokynů soudu.

¹⁰⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. prosince 2005, sp. zn. 7 Tdo 1442/2005.

¹⁰¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 9. prosince 2009, sp. zn. 3 Tdo 1247/2009.

svými podpisy stvrdili, že byli údajně osobně přítomni při sepsání závěti, podle které měl celý majetek zůstavitele připadnout jeho manželce, obviněné I. V., přičemž všichni tři věděli, že zůstavitel žádnou závět nepodepsal. Obviněná manželka tuto závět předložila notáři v probíhajícím dědickém řízení v úmyslu vzbudit v rodičích zůstavitele dojem, že nejsou oprávněnými účastníky tohoto řízení, a získat tak na úkor rodičů i jejich část dědictví, ke kterému by jinak byli rodiče způsobilí.

Otázkou bylo, koho svým jednáním obvinění uvedli v omyl, aby se mohlo jednat o naplnění skutkové podstaty trestného činu podvodu. Okresní i krajský soud shledaly, že uveden v omyl byl notář a potažmo soud, neboť dědické řízení není řízením sporným, když by v souladu s rozhodnutím Nejvyššího soudu publikovaným pod č. 24/2006¹⁰² takové uvedení soud v omyl nebylo možné.

Nejvyšší soud ovšem východisko pro argumentaci shledal v jiné podstatné záležitosti: *„Pokud by totiž uvedená závět neexistovala, byli by vyrozuměni v rámci dědického řízení (...) o jejich dědických právech. (...) Předložením nepravé závěti chtěla obviněná zjevně docílit toho, aby rodiče zemřelého závět respektovali jako domnělý projev jeho poslední vůle a pod dojmem tohoto omylu neuplatňovali svá dědická práva, která pro ně při neexistenci závěti vyplývala z jejich příbuzenského vztahu k zemřelému.“*¹⁰³

Nejvyšší soud tedy tímto pohledem na věc došel k závěru, že primárně měli být uvedeni v omyl rodiče zemřelého. Tím byl naplněn znak skutkové podstaty trestného činu podvodu ve znaku „uvedení v omyl“.

Na výše uvedené rozhodnutí navazuje stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu.¹⁰⁴ Trestní kolegium se v tomto případě rozhodovalo mezi alternativami, zda zákonný znak trestného činu podvodu spočívající v „uvedení v omyl“ či „využití omylu jiného“ může či nemůže naplnit osoba, která v řízení o dědictví úmyslně uvede nepravdivé údaje o tom, že je dědicem, nebo o výši svého dědického nároku, a to s cílem obohatit se z majetku zůstavitele ke škodě jiného (skutečného) dědice.

¹⁰² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. dubna 2005, sp. zn. 11 Tdo 229/2004.

¹⁰³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 9. prosince 2009, sp. zn. 3 Tdo 1247/2009.

¹⁰⁴ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 16. června 2011, sp. zn. Tpjn 305/2010.

Zásadní argumentací byl pak fakt, že účastník civilního řízení nemůže být uveden druhým účastníkem řízení v omyl ohledně majetkových dispozic, kterých se podaná žaloba týká, vzhledem k tomu, že ví jaké dispozice činil se svým majetkem. Naopak v případě, kdy účastníci nemají nebo nemohou mít úplnou znalost dispozic, čemuž odpovídá řízení o dědictví, při kterém nemohou tušit, jaké majetkové dispozice činil zůstavitel za svého života se svým majetkem, je situace značně odlišná. Stejně tak nemohou znát obsah a podmínky závěti. Oprávněný dědic má v případě prověření si všech rozhodných skutečností, od kterých se odvíjí jeho dědické právo či jeho rozsah, velice omezené možnosti jak eliminovat svůj omyl. Především pak v důsledku podvodného jednání pachatele, kdy je mu zabráněno, aby se vůbec stal účastníkem řízení o dědictví či v takovém řízení uplatňoval svá práva. *Trestní kolegium vyslovilo závěr, podle něhož v dědickém řízení lze uvést jeho účastníky v omyl, tudíž na tyto případy nedopadá rozhodnutí č. 24/2006.*¹⁰⁵

Z výše uvedené judikatury tedy vyplývají ve vztahu se znakem uvedení v omyl ve smyslu trestného činu podvodu následující závěry.

Do okruhu osob, které lze pachatelem trestného činu podvodu uvést v omyl nelze zařadit soud, ani v řízení sporném ani v řízení o dědictví jakožto řízení nesporném. V obou případech jsou soudy místem nalézání práva a jsou povinny zjišťovat skutkový stav bez důvodných pochybností. Nutno dodat, že soud se může stát prostředkem uvedení v omyl tam, kde druhý účastník řízení nemusí mít naprostou znalost majetkových dispozic, neboť to nebyl on, kdo je prováděl. Zároveň má jen omezenou možnost tento omyl eliminovat a prověřit rozhodné skutečnosti. Soud se ale nemůže stát prostředkem uvedení v omyl tehdy, je-li jím řešena žaloba týkající se majetkové dispozice druhého účastníka sporu, který si je vědom, jaké dispozice s majetkem skutečně prováděl, a nemůže tedy ohledně nich být uveden v omyl.¹⁰⁶

K výše zmíněné otázce lze ještě dodat, že senáty Nejvyššího soudu se obecně shodují, že v občanskoprávním řízení sporném nelze soud „uvést v omyl“, na rozdíl od řízení před správními orgány, neboť jde o řízení založené na odlišných procesních principech a omezených možnostech jeho účastníků či

¹⁰⁵ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 16. června 2011, sp. zn. Tpjn 305/2010.

¹⁰⁶ HŘEBÍČEK, V. K otázce uvedení v soud omyl. Trestněprávní revue 5/2017., str. 105.

jiných osob bránit se proti falešným či padělaným listinám předkládaným pachatelem trestného činu podvodu.¹⁰⁷

K tomu například rozhodnutí Nejvyššího soudu, kde došlo k oklamání Energetického regulačního úřadu a tím naplnění skutkové podstaty trestného činu podvodu¹⁰⁸, nebo rozhodnutí Nejvyššího soudu, kde byl oklamán katastrální úřad a naplněna byla podstata výše uvedeného trestného činu taktéž.¹⁰⁹

3.4.1.2. Využití něčího omylu a zamlčení podstatných skutečností

Mimo znak uvedení v omyl v rámci podvodného jednání skutkové podstaty trestného činu podvodu rozlišujeme ještě alternativní znaky, a to využití něčího omylu či zamlčení podstatných skutečností. Nutno podotknout, že druhá z výše uvedených alternativ není historicky natolik provázána českým trestním právem. Zakotvena byla až novelou¹¹⁰ TZ 1961, která přidala k již stávajícím dvěma znakům uvedení v omyl a využití něčího omylu znak třetí, a tedy zamlčení podstatných skutečností. Tímto doplněním třetího znaku tak byla výrazně rozšířena trestní odpovědnost pachatelů trestného činu podvodu. Nutno dodat, že i před zavedením třetího znaku podvodného jednání se na omisivní jednání, které představovalo úmyslné zamlčování či nesdělování podstatných skutečností, hledělo jako uvádění v omyl. Před výše zmíněnou novelou bylo ovšem prokazování tohoto podvodného jednání z pohledu subjektivní stránky obtížnější.¹¹¹

Při využití omylu pachatel sám neučinil kroky k vyvolání omylu. Zákon nevyžaduje, aby při využití omylu pachatel jiného v omylu utvrzoval nebo ztěžoval odhalení omylu.¹¹² Pachatel musí jednat v příčinném vztahu k omylu tak, aby došlo ke škodě cizího majetku a sebe či někoho jiného obohatil.¹¹³ Již výše

¹⁰⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. dubna 2019, sp. zn. 5 Tdo 533/2018.

¹⁰⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. července 2017, sp. zn. 6 Tdo 792/2017.

¹⁰⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19. ledna 2011, sp. zn. 3 Tdo 709/2010.

¹¹⁰ Zákon č. 253/1997 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹¹ Nález Ústavního soudu ze dne 8. června 2010, sp. zn. I. ÚS 2859/09.

¹¹² JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 5. vydání. Praha: Leges, 2016, ISBN 978-80-7502-120-5., str. 661.

¹¹³ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7., str. 674.

bylo zmíněno, že lze někoho uvést v omyl či využít něčího omylu i prostřednictvím technického zařízení. K tomu přijalo trestní kolegium Nejvyššího soudu stanovisko ve věci, ve které šlo o neoprávněný zásah do technického zařízení výherního hracího přístroje.¹¹⁴

Podstatné údaje zamlčí ten pachatel, který neuvede při svém podvodném jednání jakékoli skutečnosti, které se považují za rozhodné či zásadní pro rozhodnutí poškozeného či jiné podváděné osoby.¹¹⁵ Takové skutečnosti by mohly vést k tomu, že pokud by byly poškozenému či podváděné osobě známy, nemuselo by dojít k majetkové dispozici této osoby, anebo by k této došlo, avšak za velice nevýhodnějších podmínek, pro tu stranu, která skutečnosti zamlčela.¹¹⁶

Důležité je zamlčení podstatných skutečností pachatelem, a proto zde není třeba prokazovat, že si je druhá strana mohla zjistit, resp. že pokud by jí byly uvedené podstatné skutečnosti známé, nejednala by tím způsobem, kterým v posuzovaném případě jednala.¹¹⁷ O podvodné jednání jde i v případě, jestliže podvedený je schopen zjistit nebo ověřit si skutečný stav rozhodných okolností, avšak pachatelem podané nepravdivé informace či zamlčení takových informací má na podvedeného takový vliv, že si je v důsledku pachatelova jednání neověří buď vůbec, nebo tak neučiní včas.¹¹⁸

Z judikatury pak v souvislosti se zamlčení podstatných skutečností velice nahlížené rozhodnutí Nejvyššího soudu¹¹⁹ v otázce prodeje bytu. Jestliže prodávající umožní kupujícímu (poškozenému) prohlídku prodáváného bytu, při níž nelze objektivně zhodnotit stav bytu, zejména pak závažné vady, pro které by ke koupi bytu nedošlo vůbec, či za odlišných podmínek, přičemž prodávající tyto skutečnosti poškozenému neuvede záměrně, tak i takové podvodné jednání lze klasifikovat jako naplnění skutkové podstaty trestného činu podvodu.

¹¹⁴ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 12. prosince 2001, sp. zn. Tpjn 302/2001.

¹¹⁵ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-120-5., str. 661.

¹¹⁶ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-178-9., str 1854.

¹¹⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17. září 2014, sp. zn. 11 Tdo 1008/2014.

¹¹⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 6. listopadu 2003, sp. zn. 5 Tdo 1256/2003.

¹¹⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17. srpna 2005, sp. zn. 8 Tdo 833/2005.

3.4.2. Způsobení škody a obohacení sebe nebo jiného

Podvod jakožto základní typ a výchozí bod pro ostatní zvláštní podvodné trestné činy je trestným činem materiálním. Materiálnost, jinak také označováno jako výsledečnost¹²⁰, je znak trestného činu, pro který vyplývá ze zákona nutnost vyvolání účinku – výsledku na hmotném předmětu útoku. Dle své skutkové podstaty podvod vyžaduje jak škodu na cizím majetku nikoli nepatrnou, tak neoprávněné obohacení pachatele či jiné osoby – současným splněním těchto znaků pak dochází k dokonání trestného činu. Škoda na cizím majetku zde představuje výsledečnost trestného činu, kdy dochází k účinku na hmotném předmětu útoku, tedy na majetku poškozené osoby.

Naopak u zvláštních typů trestného činu podvodu pojistného, úvěrového a dotačního nenajdeme u některých základních skutkových podstat - § 210. odst. 1, §211 odst. 1 a § 212. odst. 1 trestního zákoníku – požadavek zákona, aby byla způsobena škoda nikoli nepatrná. Absence vzniku škody tedy z těchto základních skutkových podstat dělá trestné činy předčasně dokonané, a k jejich dokonání postačí uvedení nepravdivých informací při sjednávání pojištění, úvěru či dotace.¹²¹

Obligatorním znakem skutkové podstaty trestného činu podvodu je taktéž obohacení. Obohacením rozumíme neoprávněné rozmnožení majetku (či obdobných majetkových práv) pachatele či jiné osoby, a to nejenom z hlediska prostého rozšíření, ale taktéž z hlediska ušetření nákladů, které by jinak vznikli na straně pachatele či jiné osoby, a musely by tak nutně být vynaloženy a v tom důsledku zmenšit onen majetek.¹²² Toto obohacení nemusí být ve stejné výši, jako způsobená škoda poškozenému. Obohatit se musí pachatel či někdo jiný neoprávněně. Z toho plyne, že nelze na všechna jednání se znakem uvádění v omyl nahlížet jako na trestné činy podvodu. Rozhodnutí Nejvyššího soudu rozbírá tuto skutečnost, a vykládá tak, že o trestný čin podvodu se nejedná, jestliže věřitel vylákal od dlužníka podvodným způsobem splnění skutečného dluhu vůči tomuto věřiteli. Podmínkou je, že dlužník vědomě plní tento dluh, přestože tak

¹²⁰ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-120-5., str. 151.

¹²¹ JELÍNEK, J. a kol. Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 3. vydání. Praha: Leges, 2012. ISBN 978-80-87576-29-8., str. 299.

¹²² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. února 2015, sp. zn. 6 Tdo 142/2015.

činí v důsledku svého omylu, který vyvolal právě věřitel, či takového omylu věřitel využil, popřípadě zamlčel dlužníkovi podstatné skutečnosti.¹²³

Škodou na cizím majetku se rozumí nejen jeho zmenšení, tedy úbytek hospodářské hodnoty, ale i případný ušlý zisk, tedy to, o co by byl majetek oprávněně zvětšen. Peněžitá částka, věc, ale i konání či opomenutí, které má určitou majetkovou hodnotu, tyto všechny mohou být obsahem vzniklé škody.¹²⁴

V situaci, kdy se snaží pachatel vzniklou škodu zvrátit, například při pochybnostech o svém činu či ze strachu z následků, jde většinou o jeho snahu vrátit peníze zpět a tzv. se vykoupit z podvodného jednání. Škoda vzniká v momentě vyplacení peněz či jiné věci, tento moment lze taktéž označit za dokonání trestného činu a naplnění skutkové podstaty. Pro trestní následky spojené s podvodným jednáním pachatele a pro jeho trestní odpovědnost je ovšem irelevantní, že peníze či jinou věc poškozenému vrátí před podáním trestního oznámení či zahájení trestního stíhání. Způsobenou škodou při podvodném vylákání peněz od poškozeného je celá peněžní částka, byť pachatel později poškozenému vylákané peníze či jejich část vrátí. Dochází k dokonání trestného činu podvodu a vrácení peněz je zde proto nutno posuzovat již jen jako náhradu způsobené škody, což může mít v důsledku význam při rozhodování o trestu a náhradě škody.¹²⁵ Z recentnější judikatury například Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. prosince 2017, kde v odůvodnění najdeme odkaz na uvedené rozhodnutí z roku 2003, přičemž se jednalo o situaci, kdy obviněný namítal, že část peněžních prostředků se poškozenému vrátilo. Nejvyšší soud ovšem takové tvrzení rozporoval právě s výše uvedeným, a tedy že již podvodným vylákáním peněžních prostředků došlo k dokonání trestného činu a takové vrácení je z hlediska určení výše škody nepodstatné.¹²⁶

Vznik a odpovídající výše majetkové škody je důsledek, který trestný čin podvodu odlišuje od korespondujícího přestupku a poskytuje základ pro odstupňování závažnosti za pomoci okolností podmiňujících vyšší trestní sazbu. Hranice výše škody se určuje dle § 138 odst. 1 TZ. Způsobení konkrétní výše škody je jedním z hlavních určujících kritérií, které posuzuje skutek z hlediska

¹²³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. ledna 2008, sp. zn. 11 Tdo 1196/2007.

¹²⁴ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7., str. 676.

¹²⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 10. prosince 2003, sp. zn. 6 Tdo 1314/2003.

¹²⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. prosince 2017, sp. zn. 8 Tdo 1352/2017.

naplnění určité skutkové podstaty, a také pro určení trestní sazby. A tedy, zda-li bude pachatel trestný za přečin, zločin či zvlášť závažný zločin dle § 14 TZ.

Z § 14 TZ tedy plyne, že spáchání trestného činu podvodu dle § 209 odst. 1 a odst. 3 trestního zákoníku, lze s ohledem k výši škody a hranici horní sazby odnětí svobody označit za přečin. Naproti tomu naplnění skutkové podstaty dle 209 odst. 4 písm. d) zavdává skutečnost, že se již jedná o zločin a o zvlášť závažný zločin půjde v případě způsobení škody velkého rozsahu, čímž by se naplnily znaky v § 209 odst. 5 písm. a).

Mimo případy, kdy je pro posouzení závažnosti trestného činu podvodu určujícím kritériem výše způsobené škody, existují i další okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby. Jde tedy o recidivu v § 209 odst. 2, která se váže k osobě pachatele. Trestní odpovědnost je tu vázána na předchozí odsouzení či potrestání, přičemž nemusí jít jen o trest odnětí svobody.¹²⁷ Dále jde o situace v § 209 odst. 4 písm. a, b. c) a odst. 5 písm b), kdy spáchání trestného činu provede pachatel jakožto osoba, která :

a) je členem organizované skupiny,

b) má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného,

c) takový čin spáchá za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu, za živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek, nebo

d) spáchá-li takový čin v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání teroristického trestného činu, trestného činu financování terorismu nebo vyhrožování teroristickým trestným činem.¹²⁸

Místem spáchání trestného činu podvodu je jednak místo, kde se pachatel dopustil jednání, jímž někoho uvedl v omyl (využil omylu, zamlčel podstatné skutečnosti), dále místo, kde vznikla škoda, a také místo, kde se pachatel

¹²⁷ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-178-9., str. 1862.

¹²⁸ Zákonem č. 455/2016 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, došlo mimo jiné k nahrazení slov v §209 odst. 5 písm. b) „trestného činu vlastizrady (§ 309), teroristického útoku (§ 311) nebo teroru (§ 312)“ na zde uvedené.

obohatit.¹²⁹ Z procesněprávního hlediska toto vymezení rozšiřuje a vykládá Nejvyšší soud způsobem, že: „Byla-li podána obžaloba u soudu, v jehož obvodu se nachází kterékoli z těchto míst, stává se tento soud místně příslušným k projednání věci bez ohledu na to, že místně příslušným by podle uvedených hledisek mohl být i jiný soud.“¹³⁰

3.5. K subjektům a subjektivní stránce

Obligatorním znakem skutkové podstaty trestného činu je pachatel trestného činu. Obecně hovoříme o pachateli trestného činu jako o osobě, která spáchala trestný čin. V užším slova smyslu bychom toto tvrzení mohli upravit tak, že pachatelem trestného činu je trestně odpovědná osoba.¹³¹ Tato osoba může být jak fyzická, tak od 1. ledna 2012 taktéž osoba právnická. Trestní odpovědností právnické osoby není dotčena osobní trestní odpovědnost fyzických pachatelů.¹³²

Subjektem trestného činu podvodu mohou být čtyři osoby (subjekty). Jedná se především o pachatele a osobou poškozenou, kdy ve větší části dochází k tomu, že pachatel je zároveň osobou obohacenou a osoba poškozená je osoba, která byla pachatelem uvedena v omyl (či jednala v omylu či jí byly zamlčeny podstatné skutečnosti), učinila majetkovou dispozici a vznikla jí škoda. Nepochybné je, že osoby pachatele a poškozeného subjektu musejí být odlišné. To zdaleka ovšem nepokryje veškeré případy, a proto jako třetí subjekt můžeme označit osobu obohacenou, která je tedy v tomto případě odlišná od pachatele, a čtvrtý subjekt je osoba, která jedná v omylu a zároveň je osobou jinou, než-li osoba poškozená.¹³³

Judikatura připouští ještě pátou osobu, a to provádějící majetkovou dispozici v omylu (resp. s neznalostí všech rozhodných skutečností). V tomto případě provádí majetkovou dispozici osoba odlišná, než ta, která byla pachatelem uvedena v omyl. Podstatnou složkou je, že tato osoba vychází ze stejných

¹²⁹ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 16. března 1994, sp. zn. Ntd 52/94, publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. R 53/1994.

¹³⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. srpna 2014, sp. zn. 7 Td 45/2014.

¹³¹ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-120-5., str. 200.

¹³² ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7., str. 150.

¹³³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19. července 2000, sp. zn. 8 Tz 136/2000.

skutečností jako osoba, která je uváděna pachatelem v omyl a za těchto skutečností provádí majetkovou dispozici. Nebýt zde omylu, který vyvolal nebo využil pachatel (či nebýt zde zamlčených skutečností), platí zde stejně jako o osobě uvedené v omyl, že by se nezachovala tak, jak se zachovala, a tedy nečinila by majetkové dispozice na úkor poškozeného subjektu. Osoba, která zde tedy v důsledku všeho podvodného jednání ze strany pachatele učinila majetkovou dispozici, byť na ní pachatel nepůsobil přímo, byla využita prostřednictvím dalších osob jako mezičlen nezbytný k učinění majetkových dispozic v omylu či při neznalosti veškerých podstatných skutečností rozhodných pro danou situaci.¹³⁴

Z hlediska trestněprávní kvalifikace musí existovat příčinná souvislost mezi omylem určité osoby (resp. její neznalostí všech podstatných skutečností), obohacením pachatele nebo jiné osoby, škodou na cizím majetku a majetkovou dispozicí učiněnou v omylu (resp. učiněnou s uvedenou neznalostí) a dále příčinná souvislost mezi touto dispozicí a škodou na cizím majetku.

S účinností zákona TOPO lze jako pachatele označit nejenom fyzickou, ale taktéž i právnickou osobu. Taxativně vyjmenované trestné činy v § 7 tohoto zákona zakládají trestní odpovědnost pro tyto trestné činy právnických osob. Nalezneme zde nejenom podvod, ale i jeho zvláštní druhy – podvod pojistný, úvěrový i dotační. Z uvedeného výčtu je zřejmé, že trestně odpovědná právnická osoba se může dopustit všech kategorií trestných činů – přečinu, zločinu i zvláště závažného zločinu.¹³⁵

Subjektivní stránka představuje trestný čin z pohledu vnitřního psychického stavu pachatele. Obligatorním znakem je zavinění, naopak fakultativními znaky jsou pohnutka, cíl nebo záměr trestného činu. Zavinění může mít formu úmyslu či nedbalosti. Zavinění představuje nutnou složku k naplnění kterékoliv skutkové podstaty trestného činu. Zásada odpovědnosti za zavinění je jednou ze základních zásad trestního práva hmotného.¹³⁶

Po subjektivní stránce je třeba úmyslu. TZ nestanoví, že k trestní odpovědnosti postačuje v případě podvodu zavinění z nedbalosti, a proto je

¹³⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. ledna 2004, sp. zn. 11 Tdo 902/2003.

¹³⁵ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-116-1., str. 150.

¹³⁶ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-120-5., str. 222.

vyžadováno úmyslné zavinění. Úmysl musí mít formu přímou – pachatel chce způsobit trestný čin, nebo alespoň formu nepřímou (či eventuální) – pachatel ví, že svým podvodným jednáním může naplnit znaky trestného činu, a pokud tak nastane, je s touto situací srozuměn. Nepřímý úmysl nelze v žádném případě jen předpokládat, nýbrž je nutno jej na základě zjištěných okolností prokázat. Závěry o zavinění nesmějí nabýt povahy jakýchsi presumpcí.¹³⁷

Z časového hlediska je důležité, že pachatel trestného činu podvodu již od počátku měl podvodný úmysl, který musí být v příčinné souvislosti se vznikem škody a neoprávněným obohacením, tedy již v době, kdy začne naplňovat objektivní stránku podvodu. „*Po subjektivní stránce je tedy třeba úmyslného zavinění, a to ne v kterýkoliv okamžik, ale již od počátku jeho jednání vůči poškozenému.*“¹³⁸

Zavinění se skládá ze dvou složek, a to vědění a vůle. Srozumění pachatele se situací, že poruší nebo ohrozí chráněný zájem, tedy volní složku zavinění, není zpravidla lehké prokázat. Způsobem prokázání je v těchto případech buď slovní potvrzení záměru přímo od pachatele, nejčastěji ve své výpovědi, nebo projevem v jeho chování.¹³⁹

V případě obecného podvodu dle dikce zákona musí úmysl pachatele směřovat k tomu, aby způsobil škodu. Jestliže však o možném způsobení škody v době svého jednání neví, případně ví, ale bez přiměřených důvodů spoléhá, že k němu nedojde, může jednat pouze v nedbalosti. Spáchání trestného činu podvodu pak konstatovat nelze.¹⁴⁰

¹³⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 7. ledna 2010, sp. zn. III. ÚS 722/09.

¹³⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. června 2015, sp. zn. 6 Tdo 568/2015.

¹³⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 7. ledna 2010, sp. zn. III. ÚS 722/09.

¹⁴⁰ MOTYČKA, P. Podvodný úmysl a jeho prokázání. Dostupné z:

[<https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/podvodny-umysl-a-jeho-prokazani>]

4. Ke znakům podvodu pojistného, úvěrového a dotačního

Trestný čin podvodu dle § 209 TZ představuje obecnou ochranu před širokou škálou podvodných jednání. Naproti tomu ustanovení o podvodu pojistném, úvěrovém a dotačním chrání společnost před určitými typy podvodných jednání. Všechny tři jsou v zásadě v poměru speciality k trestnému činu podvodu.¹⁴¹

Naproti obecnému podvodu se nevyžaduje u některých základních skutkových podstat pojistného, úvěrového a dotačního podvodu, aby byla způsobena škola nikoli nepatrná. Jde o skutkové podstaty dle § 210. odst. 1, § 211. odst. 1 a § 212 odst. 1 TZ. Způsobení škody je ovšem zaviněním podmiňující použití vyšší trestný sazby dle kvalifikovaných skutkových podstat. Jellínek k tomuto uvádí, že neobsažený požadavek na způsobení škody je považován za nedostatek právní úpravy, zejména ve smyslu formálního pojetí trestného činu. Umožňuje se tím trestní postih v situacích, které postrádají potřebný typový stupeň nebezpečnosti činu pro společnost. Trestní odpovědnost bude zvažována v konkrétních případech, což není z hlediska právní jistoty žádoucí.¹⁴²

Zvláštní druhy podvodů mají charakter trestných činů ohrožovacích a předčasně dokonáných. Znakem tedy není vyvolání poruchy a ani se nevyžaduje konkrétní ohrožení chráněného právního statku. Trestný čin je dokonán již na počátku právního vztahu, ať se jedná o pojištění, úvěr či dotaci. K tomuto se vyjádřil Ústavní soud nálezem, kdy tvrdí, že zákonodárce kriminalizoval v těchto případech ne přímo vyvolání majetkových poruch, ale již předpolí takových poruch, tedy činy přímo hrozící poruchami, narozdíl jako je tomu u obecného podvodu. Z toho plyne, že trestné činy v § 210 až 212 mají charakter předčasně dokonáných trestných činů, přičemž ve svých znacích skutkové podstaty obsahují jednání, které by jinak mělo povahu přípravy či pokusu. Dále Ústavní soud seznal, že takovýto postup, tedy kriminalizace předčasně dokonáných deliktů, není v rozporu s ústavními principy, na kterých stojí trestní právo hmotné.¹⁴³

¹⁴¹ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-120-5., str. 664.

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ Nález Ústavního soudu ze dne 17. dubna 2009, sp. zn. III. ÚS 1748/08.

K záměně právní kvalifikace a k nerovnosti při dokazování mezi trestnými činy podvodu a pojistného, či úvěrového podvodů lze zmínit ještě náleží Ústavního soudu¹⁴⁴, kdy stěžovatel namítal, že jeho čin byl nesprávně klasifikován. Ústavní soud shledal, že nesprávná kvalifikace skutku může mít za určitých okolností přímý dopad do právní sféry stěžovatele, například v situaci, kdy by pouze s určitými trestnými činy byly spojeny nově nastalé okolnosti příznivé pro pachatele trestného činu. Druhotným problémem nesprávného klasifikování trestného činu je z pohledu doktrinálního porušení zásady *nullum crimen sine lege*. Tato konkrétní situace neměla ovšem při překvalifikování trestného činu žádný zásadní vliv na stěžovatele.

Důvodová zpráva k zákonu č. 253/1997 Sb., který novelizoval TZ 1961 a doplnil jej o § 250a a §250b, obsahuje několik tvrzení. V souvislosti s § 250a konstatuje, že doplněním tohoto ustanovení sleduje rozšíření trestního postihu na další formy podvodného jednání, které nicméně již trestné je (s ohledem na obecný podvod), nicméně se zpravidla nedokáže. Ukazuje se, že obecný podvod není dostačující formou k postihu všech protiprávních jednání. Před úmyslným poškozením majetku a zdraví je v jeho zájmu odůvodněn požadavek, aby jako dokonáný trestný čin bylo postihováno již samotné úmyslné způsobení následku. Trestnost takového jednání nebude naopak podmíněna tím, že pachatel jím úmyslně způsobenou pojistnou událost pojišťovně již oznámil v úmyslu protiprávně získat pojistné plnění, nebo dokonce takové plnění získal.¹⁴⁵

K výše uvedenému se v Poslanecké sněmovně vyskytly názory, že by tato dvě ustanovení měla být vypuštěna, především pak například v těchto dvou paragrafech jde o nenápadné obrácení důkazního břemene a jde v nich o zavedení protiústavní nerovnosti ochrany majetku. Jeden majetek má být chráněn jinak než jiný majetek, což je v rozporu s čl. 11 LZPS.

Tímto uvedeným rozporem v ochraně majetku se zabýval taktéž Ústavní soud.¹⁴⁶ Navrhovatel v ústavní stížnosti mimo jiné navrhl zrušení § 250a TZ 1961. Svůj podklad zakládá s odkazem na čl. 11 odst. 1 LZPS, podle něhož má vlastnické právo všech vlastníků stejný zákonný obsah i ochranu. Dle

¹⁴⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 16. prosince 2014, sp. zn. II. ÚS 2258/14.

¹⁴⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 253/1997 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 20. února 2001, sp. zn. Pl. ÚS 5/2000.

navrhovatele je tedy zřejmé, že majetek jedné části soukromých subjektů, jakými jsou pojišťovny, je chráněn výrazně přísněji a podstatně rozdílným způsobem než majetek subjektů jiných, ať už jde o subjekty podnikatelské nebo soukromé osoby.

Ústavní soud odmítl navrhovatelův názor, že se zde dostává majetek pojišťoven na vyšší úroveň ochrany, než majetek jiných vlastníků. Dále zdůraznil, že ohrožení majetku či jeho porucha způsobená právě pojistným podvodem je ve svém důsledku závažnější, než-li obdobně u podvodu obecného. Pojistný podvod představuje kriminalizaci takových jednání, které by mohli využít a poškodit celý systém pojištění, který je svým způsobem náchylnější z hlediska subjektivní stránky, a proto je podle soudu žádoucí, aby byla existující objektivní nerovnost v dopadech obecného a pojistného podvodu vyrovnávána trestněprávní úpravou. Z tohoto důvodu je zcela logické, že trestněprávní úprava kriminalizuje ne jen pouhé vyvolání majetkových poruch jako v případě obecného podvodu, ale také i činy hrozící takovými poruchami. Tyto odůvodnění jsou potom základem pro to, že tato nerovnost je v důsledku nezbytná, aby celková ochrana před podvody různých typů byla podle práva vyrovnána.

5. Pojistný podvod

Pojistný podvod dle § 210 TZ obsahuje, narozdíl od úpravy obecného podvodu, dvě samostatné skutkové podstaty, jež zní:

„(1) Kdo uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí

a) v souvislosti s uzavíráním nebo změnou pojistné smlouvy,

b) v souvislosti s likvidací pojistné události, nebo

c) při uplatnění práva na plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění,

bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.

(2) Stejně bude potrestán, kdo v úmyslu opatřit sobě nebo jinému prospěch vyvolá nebo předstírá událost, s níž je spojeno právo na plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění, nebo stav vyvolaný pojistnou událostí udržuje, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou.“¹⁴⁷

Předmětem ochrany je u pojistného podvodu, podobně jako u podvodu obecného, cizí majetek. Nicméně trestněprávní ochrana se tu poskytuje majetkovým právům a vztahům v užším rozsahu, a to jen pokud jde o taková práva a vztahy týkající se pojištění, na plnění na základě něho poskytované, včetně obdobných plnění.¹⁴⁸ Pojistné podvody, ale i podvody obecně, jsou považovány za velmi nebezpečnou formu trestné činnosti, a to zejména pro svoji různorodost, sofistikovanost a nepřeborné množství typů pachatelů.¹⁴⁹

Pojišťovnictví lze vymezit jako specifické odvětví ekonomiky, které zabezpečuje finanční eliminaci rizik ovlivňujících činnosti lidí.¹⁵⁰ Pojištění pak představuje určitý způsob zabezpečení proti následkům vyvolaným skutečností

¹⁴⁷ §210 odst. 1 a 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹⁴⁸ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7., str. 679.

¹⁴⁹ HRADEC, M. Pojistné podvody. 1. vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2014. ISBN 978-80-7408-089-0., str. 10.

¹⁵⁰ BAKEŠ, M.; KARFÍKOVÁ, M.; KOTÁB, P.; MARKOVÁ, H. a kol. Finanční právo. 6. upravené vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-440-7., str. 66.

předpokládanou ve sjednaném pojistném rozsahu.¹⁵¹ Rozlišujeme dvě základní formy pojištění – zákonné a smluvní. Zákonné pojištění vzniká a trvá na základě skutečnosti stanovené právním předpisem, bez projevu vůle jeho účastníků. Smluvní pojištění vzniká a trvá na základě pojistné smlouvy a dále se rozlišuje na dobrovolné a povinné. V případě povinného smluvního pojištění je dán zájem společnosti na ochraně proti následkům činnosti, které jsou zpravidla zdrojem zvýšeného rizika. Mimo formy pojištění dělíme pojištění ještě dle druhů na obnosové a škodové.¹⁵²

Objektivní stránka trestného činu pojistného podvodu ve skutkové podstatě obsažené v prvním odstavci spočívá v tom, že pachatel uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí a) v souvislosti s uzavíráním nebo změnou pojistné smlouvy, b) v souvislosti s likvidací pojistné události nebo c) při uplatnění práva na plnění z pojištění nebo obdobného plnění.

Nepravdivý údaj je takový, který se žádným způsobem neodráží v realitě, tedy obsah takového údaje vůbec neodpovídá skutečnému stavu, o němž je podávána informace. Takový údaj může být jen upraven pachatelem k tomu, aby došlo k výhodnějším podmínkám ve prospěch jeho strany. Za hrubě zkreslené údaje považujeme takové, které mylně nebo neúplně informují o podstatných a důležitých okolnostech. Podstatné údaje zamlčí ten, kdo při uzavírání pojistné smlouvy neuvede jakékoliv údaje, které by v případě uvedení druhé straně vedly k tomu, že by pojistná smlouva nebyla uzavřena nebo by byla sjednána, nicméně za podstatně méně výhodnějších podmínek pro tu stranu, jež tyto údaje zamlčela či v jejíž prospěch byly zamlčeny. Obdobně je tomu tak u změny pojistné smlouvy, likvidace pojistné události nebo při uplatňování práva na plnění z pojištění či obdobného plnění.¹⁵³ Nepravdivé či hrubě zkreslené údaje se uvádějí – tedy jde o komisivní jednání, zatímco u zamlčení podstatných údajů se jedná o omisivní jednání pachatele.

U nepravdivých či hrubě zkreslených údajů zákon již dále neuvádí, že se musí jednat o podstatné údaje, neboť jakýkoliv nepravdivý či hrubě zkreslený

¹⁵¹ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-178-9., str. 1880.

¹⁵² ŽDÁRSKÝ, Z. K právním souvislostem základních skutkových podstat trestného činu pojistného podvodu. Trestněprávní Revue 8/2010., 235.

¹⁵³ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-178-9., str. 1883.

údaj uvedený při jakékoliv situaci z výše popsaných ve skutkové podstatě vede k tomu, že může podstatně ovlivnit rozhodování druhé strany a lze ho klasifikovat jako naplnění takové skutkové podstaty. „V každém případě ovšem musí jít o údaje, které jsou nějak relevantní pro sjednání pojistné smlouvy nebo pro nárok uplatněný z pojistné smlouvy.“¹⁵⁴

V tomto citovaném rozhodnutí dále stojí, že za zamlčení podstatných údajů lze považovat i zatajení skutečnosti, že pachatel nebo někdo jiný, v jehož prospěch je pojištění sjednáno, je již pojištěn pro případ stejné pojistné události u jiné pojišťovny. Tak například u pojištění osob je třeba zdůraznit, že sjednání více úrazových pojištění na stejný pojistný zájem samo o sobě není bez dalších rozhodných skutečností kriminalizovaný jev, nicméně rozhodné je, že pojišťovny uvádět v omyl lze tím, že ve formulářích není řádně vyplněno, že již jiné pojistné smlouvy jsou uzavřeny.¹⁵⁵ Vícenásobné pojištění u jiných pojišťoven totiž může signalizovat pro pojišťovnu fakt, že pojistná událost nastane ve větší míře, než je obvyklé, a tudíž bude povinna poskytnout pojistné plnění. Zjišťuje-li tedy pojišťovna ve svých formulářích údaje, ve kterých se mimo jiné dotazuje, zda-li má osoba sjednaný stejný typ pojištění i u jiné pojišťovny, je třeba uznat, že se jedná o informaci, která je pro pojišťovnu podstatná z hlediska toho, zda uzavře pojistnou smlouvu, či ji uzavře za odlišných podmínek.¹⁵⁶

Jestliže je protiprávní jednání naplněno tím, že se uvádí nepravdivé či hrubě kreslené údaje, popřípadě zamlčením podstatných údajů, je nutno tyto údaje brát za dostatečně významné pro naplnění skutkové podstaty, jestliže se tyto týkají takových okolností, které mají skutečný význam pro správné posouzení pojistného rizika, v souvislosti s tím tedy i pro stanovení podmínek, za nichž pojišťovna uzavře pojistnou smlouvu.¹⁵⁷

K trestní odpovědnosti pachatele za trestný čin pojistného podvodu podle § 210 odst. 1 TZ se nevyžaduje, aby pojišťovna jednala v omylu, resp. aby jednání pachatele vedlo k omylu pojišťovny. Tato základní skutková podstata rovněž není vázána na způsobení škody či dosažení obohacení, ani na úmysl pachatele směřující ke způsobení takového následku. Proto ani úmysl pachatele nemusí

¹⁵⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. ledna 2008, sp. zn. 7 Tdo 1/2008.

¹⁵⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. září 2018, sp. zn. 8 Tdo 1080/2018.

¹⁵⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 9. ledna 2019, sp. zn. 7 Tdo 1500/2018.

¹⁵⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. ledna 2010, sp. zn. 7 Tdo 27/2010.

nutně směřovat k vylákání pojistného plnění, resp. k vylákání pojistného plnění nemusí skutečně dojít.¹⁵⁸

Podle § 210 odst. 2 TZ se již vyžaduje, aby nastala škoda. Objektivní stránku naplní pachatel, když v úmyslu sobě nebo jinému získat prospěch a) vyvolá nebo předstírá událost, s níž je spojeno právo na plnění z pojištění nebo obdobného plnění nebo b) v udržování stavu vyvolaném pojistnou událostí, přičemž způsobí škodu na cizím majetku nikoli nepatrnou. Tato skutková podstata není kvalifikovanou podstatou základní skutkové podstaty, ale jak již bylo zmíněno, jedná se o samostatnou skutkovou podstatu.

Škoda na cizím majetku se rozumí škoda majetkové povahy. Škoda vznikne na majetku pojišťovny neoprávněným vyplacením pojistného plnění nebo jiného obdobného plnění. Velice často dochází pachatelem ke škodě vlastního majetku, aby následně mohl tento svůj majetek vykompenzovat právě vylákáním pojistného plnění od pojišťovny. V případě, že pachatel koná dle písm. a), tedy vyvolá nebo předstírá událost, výše škody je pak celé vyplacené plnění z pojištění nebo obdobného plnění. Naopak koná-li pachatel způsobem uvedeným v písm. b), škodou bude rozdíl mezi plněním, na které by oprávněné osobě nárok vznikl podle skutečného stavu, a plněním, jež bylo vyplaceno na základě snahy pachatele pojistnou událost a její stav udržovat.¹⁵⁹

Struktura pojistného podvodu v jeho kvalifikovaných skutkových podstatách je pak takřka totožná se strukturou obecného podvodu dle § 209 TZ. Nalezneme zde taktéž recidivu jako přitěžující okolnost, v odstavcích 4, 5 a 6 jsou hranice trestnosti nastaveny dle výše škody a v odstavci 5 a 6 nalezneme taktéž ustanovení o spáchání činu jako člen organizované skupiny, jako osoba se zvláštní povinností a spáchání činu v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání teroristických trestných činů.

Pachatelem obou alternativ základních skutkových podstat trestného činu pojistného podvodu zde může být kdokoliv, fyzická i právnická osoba. V praxi půjde především o účastníka pojistné smlouvy – pojistník či pojistitel. Ve většině případů dochází k podvodnému jednání pojistníkem, tedy osobou, která uzavřela

¹⁵⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. listopadu 2002, sp. zn. 6 Tdo 876/2002.

¹⁵⁹ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7., str. 681.

pojištění ve prospěch pojištěného. Pojištěný nemusí být totožný s pojistníkem. Pojištěný jako pojistník je nejčastějším pachatelem v souvislosti s likvidací pojistných událostí a následním uplatněním práva na plnění či jiné obdobné plnění. Pachatelem může být i jiná osoba, než jsou účastníci pojistného vztahu. Za účastníky označujeme pojistníka, pojistitele, pojištěného, oprávněnou osobu a obmyšleného. Aby ale osoba, která stojí mimo pojistný vztah, mohla být pachatelem trestného činu pojistného podvodu, musí vstoupit do procesu uplatňování nároku z pojistné smlouvy dostatečně významným způsobem, tedy podílet se na uplatňování takového nároku.¹⁶⁰

Z teorie lze mimo jiné pojistné podvody rozlišovat ze dvou hledisek. Z prvního hlediska rozlišujeme oportunistický a organizovaný podvod. Tyto v sobě nesou charakteristiky, které nezáleží přímo na chodu pojišťoven, ale závisí na způsobu provedení či za jakých okolností se stanou. Z druhého hlediska rozlišujeme, kdo se na pojistném podvodu podílí v roli pachatele či spolupachatele, přičemž rozlišujeme klientský a interní pojistný podvod.

Oportunistický podvod je charakteristický především tím, že u pachatele se konkrétní úmysl podvodného jednání objeví až ve chvíli, kdy se objeví vhodná příležitost. Pachatel se například z důvodu nedostatečného pojistného krytí snaží přemýšlet a činit tak, aby z nastalé situace vytěžil majetkový prospěch. Většinou se jedná o osoby, jež jsou v životě bezúhonní a vůbec si svými činy neuvědomují, jaké následky je mohou v blízké době čekat. Organizovaný podvod představuje pachatelovo podvodné jednání, které zahrnuje přípravu, plánování a předem dané úmysly. Organizovanost v tomto případě neznamená příslušnost pachatele k organizované skupině, proto se také často tento podvod označuje jako plánovaný.

Z druhého hlediska lze hovořit o klientském podvodu tehdy, pokud označujeme pachatele jen jako klienty pojišťovny, a nemají žádné jiné vazby na tyto instituce. Těmito osobami mohou být pojistníci, pojištění, poškození a jiné zúčastněné osoby. Naopak právě interní podvod nastinuje již z názvu, že se do podvodného jednání zajímají osoby nějak spjaté s pojišťovnou a jejím chodem. Může jít přímo o zaměstnance pojišťovny, obchodní partnery spolupracující s danou pojišťovnou, samostatně fungující finanční poradce či

¹⁶⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 9. prosince 2010, sp. zn. 7 Tdo 1251/2010.

makléře, ale taktéž se může jednat o osoby jednající například již při likvidačních úkonech, jako například likvidátoři. Podíl těchto osob nemusí být zdánlivě nijak zásadní a celý pojistný případ se může jevit zprvu jako výhradně klientský.¹⁶¹

Česká asociace pojišťoven¹⁶² (dále jen „ČAP“) vydává každoročně statistické shrnutí z různých oblastí, ve kterém se mimo jiné zaměřuje i na počty v oblasti pojistných podvodů.

V roce 2017 prověřily pojišťovny sdružené v ČAP celkem 18 141 podezřelých pojistných událostí, přičemž odhalily pojistné podvody v úhrnné hodnotě 1,23 mld. Kč. V tomto roce dominovaly pojistné podvody v oblasti pojištění vozidel, naproti roku 2016, kde dominovaly především v rámci pojištění osob. Oproti roku 2016 taktéž vzrostla průměrná výše uchráněného případu v prokázaném pojistném podvodu, kdy tato výše vzrostla z 146 000,- Kč na 163 000,- Kč.¹⁶³

V roce 2018 se stejným způsobem prověřování vyšplhala statistika na celkem 10 325 podezřelých pojistných událostí, přestože je to takřka polovina oproti roku 2017, představovaly odhalené pojistné podvody celkovou hodnotu 1,299 mld. Kč. V tomto roce opět dominovaly co do počtu pojistné podvody v segmentu pojištění vozidel a pojištění osob, co do výše z celkové částky, rozhodující objem připadá na pojistné podvody v pojištění majetku a odpovědnosti, přičemž se jednalo o 66% z celkové prokázané částky, tedy zhruba 850 mil. Kč. Průměrná výše uchráněného případu prokázaného pojistného podvodu narostla na 232 000,- Kč, což představuje zásadní nárůst oproti roku minulému.¹⁶⁴

V roce 2019 se počet podezřelých pojistných událostí ustálil na čísle 8474, tedy se dostal pod polovinu počtu z roku 2017. Hodnota všech odhalených pojistných podvodů se dostala na 1,133 mld. Kč. Stejně jako v roce 2018, i tento rok se co do počtu výskytu pojistných podvodů na první a druhé místo zařadili

¹⁶¹ VÝCHODSKÝ, P. Vnější a vnitřní aspekty boje proti pojistným podvodům. Pojistné rozpravy ČAP 26/2010., str. 172 – 173.

¹⁶² Česká asociace pojišťoven je zájmovým sdružením vytvořeným podle § 20f občanského zákoníku na organizaci a podporu vzájemné pomoci, spolupráce a zabezpečení zájmů pojišťoven a zajišťoven.

¹⁶³ Statistika pojistných podvodů za rok 2017 zveřejněná Českou asociací pojišťoven, dostupné z: [http://www.cap.cz/images/tiskove-zpravy/180113_Pojistny_podvod_final.pdf]

¹⁶⁴ Statistika pojistných podvodů za rok 2018 zveřejněná Českou asociací pojišťoven, dostupné z: [<https://www.opojisteni.cz/spektrum/cap-pojistovny-odhalily-pojistne-podvody-v-hodnote-1-3-miliardy/c:15976/>]

segmenty pojištění vozidel a osob. 55% z celkové prokázané částky pojistného podvodu připadá na odvětví pojištění majetku a odpovědnosti, kde pojistitelé uchránili 630 mil. Kč (v roce 2018 se jednalo o 850 mil. Kč). Průměrná výše uchráněného případu se ustálila s rokem minulým, tedy kolem 230 000,- Kč.¹⁶⁵

Klesající trend v počtu šetřených pojistných podvodů u pojištění vozidel i osob lze přisvědčit tomu, že spolu s rozšiřujícími se možnostmi, pro odhalování rizikových jednání v rámci pojistných podvodů, lze tato jednání odhalovat nejenom reaktivně na nově vzniklá pojistná oznámení, ale taktéž již ve fázi vstupování do pojištění. Vzhledem k této preventivní činnosti klesá počet celkových pojistných podvodů, neboť v případě včasné a správně fungující prevence při vstupu do pojištění ani nevznikne možnost podvodnou pojistnou událost učinit.

Jako jeden z hlavních pomocných instrumenů v rámci prevence a při následném prošetřování a odhalování pojistných podvodů či jiných protiprávních jednání, označuje ČAP vzájemnou výměnu a sdílení informací o skutečnostech týkajících se pojištění fyzických a právnických osob mezi pojišťovnami. ČAP proto vyvinula a provozuje systémy pro výměnu informací o podezřelých okolnostech - SVIPO“ a dSVIPO II, kterých se mohou účastnit veškeré komerční pojišťovny působící na českém trhu, za stejných podmínek, bez ohledu na jejich členství v ČAP. Jak SVIPO tak SVIPO II systémově identifikuje pojistné události, u nichž je procentuálně vyšší pravděpodobnost, že se jedná o pojistné podvody. Vychází ze statistické pravděpodobnosti nahodilosti. Tyto skutečnosti pak systémy identifikují a předávají je dotčeným pojišťovnám, které tyto podezřelé pojistné události dále prověřují za účelem zjištění, či se jedná nebo nejedná o pojistný podvod a následně přijetí dalších opatření v reakci daných zjištění.¹⁶⁶

¹⁶⁵ Statistika pojistných podvodů za rok 2019 zveřejněná Českou asociací pojišťoven, dostupné z: [<https://www.finparada.cz/6157-Pojistne-podvody-v-roce-2019.aspx>]

¹⁶⁶ Informace od České asociace pojišťoven k systému SVIPO a SVIPO II, dostupné z: [http://www.cap.cz/images/pojisteni-v-praxi/SVIPO_informace_na_web_dle_ZOOU_2016_11_09.pdf]

6. Úvěrový podvod

Stejně jako v případě pojistného podvodu, je i u úvěrového (a v další kapitole i u dotačního) podvodu charakteristická skutečnost vymezení tohoto podvodu ve dvou samostatných základních skutkových podstatách.

„(1) Kdo při sjednávání úvěrové smlouvy nebo při čerpání úvěru uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.

(2) Stejně bude potrestán, kdo bez souhlasu věřitele, v nikoli malém rozsahu, použije prostředky získané účelovým úvěrem na jiný než určený účel.“¹⁶⁷

Předmětem ochrany (objektem) bude jako u všech zmíněných podvodných trestných činů cizí majetek. S tím faktorem, že podobně jako u pojistného podvodu, kde se trestněprávní ochrana vymezuje na určitá majetková práva a vztahy, tak i u úvěrového podvodu se tato ochrana vztahuje na užší rozsah, a tedy na sjednávání úvěrových smluv a jejich následné účelové určení.¹⁶⁸

Důležitým specifikem je zde skutečnost, že pro naplnění trestní odpovědnosti dle § 211 TZ se musí jednat o smlouvu o úvěru, a nikoliv jiné smlouvy, ve kterých může taktéž být předmětem poskytování peněžních prostředků (např. smlouva o zápůjčce), nebo o úvěrovou smlouvu spočívající v poskytování zboží a služeb na základě tzv. odložených plateb, jako je tomu např. u tzv. leasingu.¹⁶⁹ Při posuzování trestného činu dle § 211 TZ je nutné zároveň v konkrétním případě z obsahu smlouvy stanovit, že se o smlouvu o úvěru jedná. Pokud by se nejednalo o úvěrovou smlouvu, nelze nahlížet na podvodné jednání ve smyslu naplnění skutkové podstaty úvěrového podvodu, ale je nutno posoudit trestnost z hlediska naplnění trestného činu obecného podvodu dle § 209 TZ.

Úvěr představuje právní institut zakotvený v § 2395 a násl. OZ, přičemž jako základní parametr tohoto ustanovení je, že se úvěrující zavazuje, že poskytne úvěrovanému na jeho požádání a v jeho prospěch peněžní prostředky do určité částky, a úvěrovaný se zavazuje, že tyto poskytnuté peněžní prostředky vrátí a zaplatí sjednané úroky. Úvěry většinou poskytují především banky, nicméně není

¹⁶⁷ § 211 odst. 1 a 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹⁶⁸ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7., str. 683.

¹⁶⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. března 2010, sp. zn. 8 Tdo 211/2010.

vyloučeno, aby byl úvěr poskytnut i jiným subjektem, přičemž na všechny úvěr poskytující subjekty nahlíží trestněprávní ochrana stejně.¹⁷⁰

V případě první základní skutkové podstaty se jedná o podvodný úmysl pachatele, který směřuje k uvedení nepravdivých či hrubě zkreslených údajů, nebo zamlčení podstatných údajů, při sjednávání úvěrové smlouvy nebo při čerpání úvěru. Trestní odpovědnost pachatele vzniká i tehdy, pokud úmyslně uvede, sdělí, poskytne nebo doloží nepravdivé údaje i v jiných dokumentech, než je úvěrová smlouva samotná. Jedná se o tzv. pomocné dokumenty, které jsou využívány v průběhu sjednávání úvěru.¹⁷¹ Stejně tak i v situaci, při které pachatel vyplní žádost o úvěr a odevzdá bance, lze hovořit o naplnění trestní odpovědnosti, neboť i tyto úkony v souhrnu směřují k uzavření úvěrové smlouvy.¹⁷² Současně je nutné prokázat, ve smyslu naplnění znaku nepravdivého údaje při sjednávání úvěrové smlouvy, k jaké skutečnosti či informaci se konkrétní uvedený nepravdivý údaj vztahuje a zda na něj lze nahlížet jako na podstatný údaj pro uzavření smlouvy. Zde je nutné posoudit i jakým způsobem je například položena otázka či podobné zadání.¹⁷³

Velice častým jevem slýchaným od pachatelů, resp. obžalovaných, je u soudu argumentace, že dokumenty pouze podepsal, a že je vyplnil někdo jiný na základě ústní dohody či podobné skutečnosti. V tomto případě ovšem takové tvrzení neobstojí, vzhledem k tomu, že zákonný znak uvedený v objektivní stránce trestného činu pod pojmem „uvedení nepravdivého údaje“ nelze fakticky ztotožňovat s fyzickým vypsáním či vyplněním listin týkajících se úvěru. K naplnění tohoto znaku postačuje, že pachatel takovou listinu svým podpisem stvrdil, zároveň tím potvrdil správnost údajů na takovémto dokumentu, a je tedy irelevantní, kdo takové listiny připravil či vypracoval.¹⁷⁴

K dokonání trestného činu úvěrového podvodu dle § 211 odst. 1 TZ není zapotřebí vzniku škody. Jak již bylo zmíněno výše, jedná se o předběžně dokonáný trestný čin. Zároveň není potřeba sledovat pachatelův úmysl spáchat

¹⁷⁰ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 27. listopadu 2003, sp. zn. Tpjn 301/2003.

¹⁷¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 15. října 2008, sp. zn. 8 Tdo 1268/2008.

¹⁷² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. července 2011, sp. zn. 7 Tdo 902/2011.

¹⁷³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. července 2017, sp. zn. 8 Tdo 308/2017.

¹⁷⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 6. srpna 2014, sp. zn. 11 Tdo 855/2014.

škodu. Pachatel, který výše uvedeným způsobem získá úvěr, bude trestně odpovědný i za situace, kdy tento úvěr bude řádně splácet.

Druhý odstavce § 211 trestního zákoníku představuje samostatnou skutkovou podstatu. K naplnění objektivní stránky je nutné pachatelem využít prostředky získané účelovým úvěrem na jiný než sjednaný účel. Zároveň k tomu musí dojít bez souhlasu věřitele a musí dojít k užití prostředků v nikoli malém rozsahu. Z dikce zákona plyne, že není potřeba využít veškerých získaných prostředků, ale postačí pouze část ve výši 25 000,- Kč.¹⁷⁵ K dokonání trestného činu dle tohoto odstavce se rovněž nevyžaduje způsobení škody či získání prospěchu, jelikož se taktéž jedná o předčasně dokonaný trestný čin, při kterém stačí porušit sjednaný účel. Zákon zde trestně sankcionuje ohroženou návratnost poskytnutého účelového úvěru.¹⁷⁶

Pokud pachatel vyláká úvěrovým podvodem dle odstavce 2 peněžní prostředky a způsobí tak škodu na cizím majetku, může jít dle výše o některou z okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby. Nicméně je nutno poukázat na fakt, že samotné využití peněžních prostředků na jiný než sjednaný účel není nutně spojováno se vznikem škody, pokud pachatel nepřestane úvěr splácet a dostojí tak svým závazkům. Nelze ztotožňovat výši škody a výši neoprávněného majetkového zvýhodnění pachatele úvěrového podvodu. Ke škodám uvedeným v kvalifikovaných skutkových podstatách dojde až v případě, že pachatel přestane úvěr splácet.

Trestní odpovědnost lze odstupňovat tak, že v první řadě dojde k mírnějšímu porušení chráněného práva, kdy přestože pachatel využil úvěr na jiný než sjednaný účel, ale zároveň dostal své povinnosti úvěr splácet, tak porušil pouze nemajetkové právo věřitele přičemž nezpůsobil škodu. V druhé řadě v případě nesplacení svého závazku, zakládá pachatelovo jednání mimo porušení nemajetkového práva věřitele taktéž porušení majetkového práva, při kterém zároveň dochází k zmenšení majetku poškozeného.¹⁷⁷ V prvním případě bez ohledu na výši užitého úvěru bude jednání naplňovat pouze skutkovou podstatu uvedenou v § 211 odst. 2. V druhé řadě, při vzniku škody, tak lze hovořit dle výše

¹⁷⁵ Hranice nikoli malého rozsahu se určí za subsidiárního použití § 138 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹⁷⁶ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-178-9., str. 1905.

¹⁷⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 7. března 2007, sp. zn. 8 Tdo 143/2007.

způsobené škody o naplnění skutkové podstaty trestného činu dle § 211 odst. 4, 5 a 6 TZ.

Stejně jako u trestného činu pojistného podvodu jsou kvalifikovanými skutkovými podstatami kromě výše uvedených ještě recidiva uvedená v § 211 odst. 3 TZ, spáchání trestného činu jako člen organizované skupiny či jako osoba se zvlášť uloženou povinností dle odst. 5 a spáchání takového činu v souvislosti s umožněním či usnadněním teroristických trestných činů.

Pachatelem může být v zásadě kdokoliv. Především pak půjde o účastníky úvěrové smlouvy. Může to být jak fyzická tak i právnická osoba. Stejně tak to může být osoba, která jedná za dlužníka či věřitele v postavení zástupce.¹⁷⁸ Stejně tak ale může jít i o osobu, která se bezprostředně, ale i zprostředkovaně účastní sjednávání úvěrové smlouvy a v souvislosti s tím uvede nepravdivé či hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí.¹⁷⁹

¹⁷⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. listopadu 2009, sp. zn. 6 Tdo 1290/2009.

¹⁷⁹ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7., str. 685.

7. Dotační podvod

Novelizací předešlého TZ 1961 č. 253/1997 Sb.¹⁸⁰ došlo k zařazení dotačního podvodu do ustanovení o úvěrovém podvodu v § 250b. Přijetím současného TZ došlo k vytvoření samostatného ustanovení a vznikla tak samostatná skutková podstata zvláštního podvodu dotačního. Rozdílností mezi oběma úpravami byla díkce ustanovení, která v předešlé úpravě obsahovala pouze subvence a dotace, přičemž v nynějším znění obsahuje taktéž návratnou finanční výpomoc a příspěvek.

Struktura ustanovení o dotačním podvodu je pak totožná jako s předešlým uvedeným úvěrovým podvodem. Opět je zde charakteristicky vymezena objektivní stránka ve dvou samostatných základních skutkových podstatách. Odlišností od úvěrového podvodu je určitě povaha ochrany veřejnoprávních vztahů, neboť narozdíl od úvěru, který představuje především soukromoprávní vztahy dvou subjektů a právní vztahy vznikající mezi nimi na základě úvěrové smlouvy, jsou dotační podvody páchany v souvislosti s financemi pocházející z veřejných rozpočtů. Společně ale obě ustanovení chrání stejným způsobem proces poskytování a účelového využívání finančních prostředků.

V první ze dvou základních skutkových podstat tedy pachatel naplní znaky tohoto trestného činu, když v žádosti o poskytnutí dotace, subvence, návratné finanční výpomoci nebo příspěvku uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí. Tato skutková podstata zde poskytuje ochranu majetku a majetkovým právům poskytovatelů výše uvedených dotací a dalších zde vyjmenovaných finančních instrumentů.

Stejně jako u úvěrového podvodu je v druhé základní skutkové podstatě postihováno jednání pachatele, který získané finanční prostředky díky výše uvedeným finančním instrumentům využije na jiný účel, než na který mu byly poskytnuty. Opět je zde podmínka využití takových prostředků v nikoli malém rozsahu. Tato skutková podstata tedy chrání užší spektrum finančních prostředků,

¹⁸⁰ Zákon č. 253/1997 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

neboť se zaměřuje na ochranu účelových finančních instrumentů před jejich zneužitím na jiný než sjednaný účel.¹⁸¹

Dotací se obecně zpravidla rozumí pravidelný přiděl peněz poskytovaný obcím, některým úřadům či ústavům, ale taktéž mohou být příjemci dotací fyzické i právnické osoby. Účelové dotace, jak o nich hovoří i druhá základní skutková podstata, jsou za podmínek stanovených zásadami dotační politiky určeny na konkrétní akce nebo předem stanovené okruhy potřeb. Subvencí je pak finanční podpora poskytovaná z veřejných prostředků. Taktéž lze rozdělit na účelové a neúčelové. Tyto dva pojmy v našem právním řádě velice splývají, a proto je nutno jejich rozlišení provádět na základě konkrétní právní úpravy, která se jich týká. Návrtná finanční výpomoc nebo příspěvek představuje prostředky státního rozpočtu, státních finančních aktiv nebo Národního fondu, které jsou poskytnuty bezúročně právnickým či fyzickým osobám na stanovený účel, přičemž příjemce těchto prostředků je povinen je vrátit tomu subjektu, od které je přijal.¹⁸²

Striktní vyjmenování finančních instrumentů ovšem znemožňuje subsumovat pod tento zvláštní druh podvodu situace, kdy dochází ke zneužívání jiných dávek či příspěvků, přestože u nich dochází taktéž k velkému průtoku finančních prostředků. Z toho důvodu bude například zneužívání sociálních dávek trestně posuzováno jako obecný druh podvodu dle § 209 TZ.

Zajímavým trestem ryze pro právnické osoby je zákaz přijímání dotací a subvencí i jiných výše zmíněných finančních instrumentů. Tento trest je poměrně mladý, neboť byl implementován spolu se zákonem TOPO. Jedná se v podstatě o zákaz činnosti, nicméně je namířen naopak, tedy nezakazuje konat právnické osobě určité činnosti, ale znemožňuje ji přijímat veřejnou podporu, působí tak směrem k právnické osobě. TOPO zároveň stanovuje podmínky, za kterých lze tento trest uložit, a to spáchání „*trestného činu v souvislosti s podáváním nebo vyřizováním žádosti o dotaci, subvenci, návratnou finanční výpomoc nebo příspěvek, s jejich poskytováním nebo využíváním anebo s poskytováním nebo využíváním jakékoliv jiné veřejné podpory*“.¹⁸³ Z toho lze dovodit, že okruh trestných činů, za které tento trest uložit, není explicitně vymezen. Ovšem lze

¹⁸¹ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7., str. 685.

¹⁸² Tamtéž., str. 686.

¹⁸³ § 22 odst. 1 zákona č. 418/2011 Sb., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

předpokládat, že dotační podvod bude jeden mezi těmi častěji vyskytovanými, spolu s korupčními trestnými činy.¹⁸⁴

Na trestný čin dotačního podvodu lze nahlížet tak, že není ve vztahu speciality k trestnému činu poškození finančních zájmů Evropské unie podle § 260 TZ. Z toho důvodu není vyloučen jednočinný souběh těchto trestných činů.¹⁸⁵ Na tento názor navázal Nejvyšší soud, který přijal stanovisko trestního kolegia. Otázku, zda-li je možný jednočinný souběh těchto dvou zmíněných trestných činů důsledně rozebral, přičemž pracoval s několika variantami, ke kterým lze dojít. Závěrem byl přijat názor, že souběh je možný. Dodatečně, je-li při naplnění znaků těchto dvou trestných činů skutek spáchán částečně ke škodě Evropské unie a částečně ke škodě jiného subjektu (především pak České republiky či územního samosprávného celku), je potřeba pachateli klást za vinu v rámci dotačního podvodu škodu celou – tedy součet obou dílčích částek, zatímco v případě ustanovení § 260 pouze dílčí část, způsobenou ve vztahu k finančním prostředkům poskytnutých Evropskou unií.¹⁸⁶

¹⁸⁴ GALO, D. Zákaz činnosti, zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži, zákaz přijímání dotací a subvencí v systému trestní represe právnických osob. *Trestněprávní revue* 9/2015., str. 204.

¹⁸⁵ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 24. března 2016, sp. zn. 4 To 3/2016.

¹⁸⁶ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 26. dubna 2018, sp. zn. Tpjn 300/2017.

8. Srovnání trestného činu podvodu se zahraniční právní úpravou

8.3. Právní úprava Slovenska

Slovenská právní úprava v oblasti trestního práva, i vzhledem k historickým kořenům s Českou republikou, představuje velmi podobnou strukturu českému TZ. Nynější slovenský trestněprávní kodex pochází stejně jako náš trestní zákoník z předešlé úpravy, tedy z TZ 1961. Slovenští zákonodárci ovšem ty české předběhli co se týče rychlosti vypracování a přijetí nové trestněprávní úpravy, neboť Zákon č. 300/2005 Z.z., Trestný zákon (dále jen „SK TZ“), který představuje aktuální základní trestněprávní úpravu ve Slovenské republice, byl přijat již v roce 2005 s účinností 1. ledna 2006. Lehká nuance je vidět již v názvu. Velice podobná je pak struktura – kdy stejně jako u nás, je SK TZ tvořen všeobecnou a osobitou částí, jež odpovídají obecné a zvláštní části našeho trestního zákoníku. Podobný je i rozsah ustanovení. Osobitá část (zvláštní) je pak rozdělena do 12 hlav, přičemž jako v našem TZ, je toto rozdělení provedeno na základě významu chráněného zájmu.

Co se týče škody, která představuje podmínky trestnosti v kvalifikovaných podstatách podvodných trestných činů, tak je v SK TZ obsažena v § 124. Škodou se zde rozumí ujma na majetku či reálný úbytek na majetku či právech poškozeného, ale taktéž i jiná ujma, která je v příčinné souvislosti s trestným činem, bez ohledu na to, zda jde o škodu na věci či na právech. Škoda zároveň představuje pro účely SK TZ taktéž získání prospěchu v příčinné souvislosti s trestným činem. V odstavci druhém je pak dodatek, že škodou se rozumí i ujma na zisku, který by poškozený jinak získal.

Odstupňování hranic škody je obsaženo v § 125 SK TZ. Malá škoda představuje škodu převyšující sumu 266 Euro, což je vzhledem k trestnímu zákoníku vyšší hranice. Větší škoda představuje desetinásobek této sumy. Značná škoda pak stonásobek, a v poslední řadě škoda velkého rozsahu, která představuje pětisetnásobek sumy 266 Euro. Postup při určování výše škody je obdobný tomu z českého právního prostředí.

Oproti českému právnímu systému TZ, kdy k obecnému podvodu existují ještě tři zvláštní druhy podvodů, má SK TZ celkem šest skutkových podstat podvodů. Jsou zařazeny v čtvrté hlavě osobitné části, pod trestnými činy proti majetku, obdobně jako u nás. Přesně se jedná o obecný Podvod § 221, Úvěrový podvod § 222, Pojišťovací podvod § 223, Kapitálový podvod § 224, Subvenční podvod § 225 a Neoprávněné obohacení § 226. Kapitálový podvod a Neoprávněné obohacení představují trestné činy, které z hlediska jejich zařazení do podvodných jednání nemají v české právní úpravě podobnost.

Obecný podvod vymezený v § 221 SK TZ je odlišný od českého pojetí především v objektivní stránce trestného činu. Objekt jako takový je stejný a je jím cizí majetek bez ohledu na druh a formu vlastnictví.¹⁸⁷ Rozdílnou složkou je pak ponechání pouze dvou alternativ, jakým způsobem lze podvodné jednání vykonat. Naplnění skutkové podstaty tedy spočívá v tom, že pachatel buďto někoho uvede v omyl nebo využije něčího omylu, přičemž způsobí škodu na cizím majetku a zároveň sebe nebo někoho jiného obohatí. Vzhledem k absenci třetího znaku zamlčení podstatných skutečností, jako je tomu v českém trestním zákoníku, klade slovenská úprava těžší podmínky pro odhalování subjektivní stránky trestného činu. Výše trestu odnětí svobody je u základní skutkové podstaty stejná jako v české úpravě, rozlišností pak je absence jiných trestů, které lze za spáchání trestného činu uložit.

Diferenciaci nalezneme v chybějící kvalifikované podstatě, která postihuje recidivu, jež je obsažena v české úpravě. Struktura kvalifikovaných podstat je taktéž odlišná, kdy znaky podmiňující použití vyšší trestní sazby jsou, mimo překročení určité hranice výše škody, především pak v § 221 odst. 3 písm. b) a c).

Písm. b) určuje spáchání trestného činu z „osobitného motivu“, který je vymezen v § 140 SK TZ a představuje spáchání činu na objednávku, z pomsty, v úmyslu zakrýt nebo ulehčit jiný trestný čin, v úmyslu spáchat některý z trestných činů terorismu, z nenávisť vůči skupině osob nebo jednotlivci kvůli jejich skutečné či domnělé příslušnosti k rase, národu, národnosti, etnické skupině, pro jejich skutečný či domnělý původ, barvu pleti, pohlaví, sexuální

¹⁸⁷ BURDA, E. Trestný zákon: komentár. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckova edícia komentované zákony. ISBN 978-80-7400-394-3., str. 523.

orientaci, politické přesvědčení nebo náboženské vyznání a v poslední řadě spáchání činu se sexuálním motivem.

Písm. c) určuje spáchání trestného činu „závažnějším způsobem konání“, přičemž tento způsob je vymezen v § 138 SK TZ a lze pod něj zahrnout spáchání trestného činu: a) se zbraní, b) po delší čas, c) surovým nebo trýznivým způsobem, d) násilím, hrozbou bezprostředního násilí nebo hrozbou jiné těžké újmy, e) vlámáním, f) lstí, g) využitím tísně, nezkušeností, odkázanosti nebo podrázenosti, h) porušením důležité povinnosti vyplývající ze zaměstnání pachatele, jeho postavení nebo funkce jemu uložené podle zákona, i) organizovanou skupinu a j) na více osobách.

Krom toho lze ještě za znak podmiňující použití vyšší trestní sazby označit spáchání trestného činu na chráněné osobě, jako člen „nebezpečného zoskupenia“ a za krizové situace.

Úvěrový podvod dle SK TZ je taktéž složený ze dvou základních skutkových podstat jako česká úprava tohoto trestného činu. Objektem je taktéž cizí majetek, přičemž i zde je zaměřena trestněprávní ochrana na užší spektrum finančních prostředků, a to na ty, týkající se oblasti úvěrování. Oproti úpravě v TZ je zde obligatorním znakem způsobení škody, lze tedy úvěrový podvod označit za poruchový trestný čin.

V základní skutkové podstatě je naplněním znaků tohoto trestného činu jednání, při kterém pachatel vyláká od jiného úvěr nebo zabezpečení úvěru tím, že ho uvede v omyl v otázce splnění podmínek na poskytnutí či splacení úvěru, a tím mu způsobí malou škodu. Zásadní rozdílností je následek ve formě škody, který se zde vyžaduje, jež v české úpravě obsažen není. Druhou odlišností od české úpravy je nutnost slovenské dikce zákona, aby k vylákání úvěru došlo, přičemž toto vylákání musí být v příčinné souvislosti s uvedením někoho v omyl. Zde bude nutno prokázat úmysl pachatele uvést úvěrujícího v omyl v otázce splnění podmínek na poskytnutí úvěru nebo na schopnost takový úvěr splácet. Slovenská úprava trestného činu neobsahuje znak zamlčení podstatných skutečností, a tedy jako v případě obecného podvodu i zde budou nároky na dokazování vyšší než je tomu v českém právním řádě. SK TZ opět jako u obecného podvodu neobsahuje recidivu jako znak podmiňující použití vyšší trestní sazby. Zároveň zde nenalezneme trestněprávní sankci za užití úvěru na jiný než sjednaný účel.

Druhá základní skutková podstata postihuje osoby, jež se určitou měrou zapříčiní o to, aby osoba, která nesplňuje podmínky pro získání úvěru, tento úvěr přesto dostala. Pachatelem zde může být zaměstnanec, člen, statutární orgán, zástupce či jiná osoba oprávněná jednat za poskytovatele úvěru. Zde již nenalezneme znak vzniku škody. Z tohoto důvodu lze shledat, že tato skutková podstata trestá přísněji taková jednání, ve kterých osoby využijí své postavení.

Co se týče kvalifikovaných skutkových podstat, lze konstatovat, že jejich struktura je stejná jako obecný podvod, což odpovídá českému ekvivalentu, kdy zvláštní podvody mají taktéž kvalifikované skutkové podstaty na stejném základě.

Pojišťovací podvod představuje podobnou strukturu jako výše zmíněný úvěrový podvod. Taktéž je zde charakteristické vymezení dvou základních skutkových podstat. V základní skutkové podstatě opět nalezneme obligatorní znak způsobení škody. Zásadním rozdílem mezi českou a slovenskou úpravou pojistného podvodu je fakt, že pachatel naplní základní skutkovou podstatu tohoto trestného činu v případě SK TZ jen v případě, že vyláká od jiného pojistné plnění tím, že ho uvede do omylu v otázce splnění podmínek na jeho poskytnutí.

Jak úvěrový tak pojišťovací podvod v SK TZ představuje v porovnání s českou úpravou velice jednoduchou úpravu těchto trestných činů. Tedy samotné uvedení nepravdivých či hrubě zkreslených údajů v jiných než zde předepsaných případech nebude mít dopad do trestněprávní roviny pachatele, ale spíše se bude jednat o jakousi soukromoprávní relevanci z hlediska zrušení či nevyplacení finančních prostředků. Lze polemizovat, zda česká úprava svou široce obsáhlou dikcí skutkových podstat zbytečně nekriminalizuje jednání, která by šla vypořádat v občanskoprávních sporech.

Subvenční podvod je slovenskou alternativou pro český dotační podvod. Oproti české úpravě jsou základní skutkové podstaty tři. Základní skutková podstata v prvním odstavci jako objektivní stránku postihuje jednání, při kterém osoba vyláká od jiného dotaci, subvenci, příspěvek nebo jiné plnění ze státního rozpočtu, z rozpočtu veřejnoprávní instituce, z rozpočtu státního fondu, rozpočtu vyššího územního celku nebo rozpočtu obce, jejichž poskytnutí či použití je podle všeobecného závazného předpisu vázáno na podmínky, které nesplní, a to tím, že uvede jiného do omylu v otázce jejich splnění. Druhý odstavec je podobný české právní úpravě, a tedy využití těchto finančních prostředků na jiný než stanovený

účel. Třetí odstavce opět jako u úvěrového a pojistného podvodu kriminalizuje pachatelovo jednání, který jako osoba zainteresovaná v procesu zajišťování takovýchto finančních prostředků umožní získání takových prostředků tomu, kdo nesplňuje podmínky na jejich poskytnutí. Škoda zde není obligatorním znakem ani u jedné z těchto základních skutkových podstat. Zajímavostí vůči české právní úpravě je velice rozsáhle pojatý výčet všech finančních instrumentů, na které lze navázat tento druh podvodu.

Kapitálový podvod v ustanovení § 224 jsem přeskočil záměrně, vzhledem k jeho absenci v českém trestním zákoníku jej uvádím až na konec. Česká alternativa se tak bude hledat mezi trestnými činy v oblasti hospodářské kriminality. Zajímavostí je, že se zde kriminalizuje již samotné uvedení nepravdivých či hrubě zkreslených údajů, stejně tak i zamlčení nevýhod, které investování přináší. Ani zde není škoda obligatorním znakem a jedná se o předčasně dokonaný trestný čin. Neoprávněné obohacení dle § 226 je ve slovenském pojetí zvláštním podvodným jednáním. Jeho ekvivalent lze shledat v českém trestním zákoníku v § 120 ve spojení s obecným podvodem dle § 209.

8.4. Právní úprava Anglie

Anglie patří jako jedna ze čtyř zemí do Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku. Naproti kontinentálnímu typu právní kultury, kterým je Česká republika reprezentantem, je pro Anglii přirozený angloamerický typ právní kultury. Pro tento právní typ kultury je typické označení „common law“, které představuje jak celý typ právní kultury, tak zároveň jeho část. Mimo legislativní funkci jakožto významný pramen práva, uznává tato kultura především precedenty z řad nejvyšších soudcovských aparátů.

V Anglii byl v roce 2006 přijat zákon s názvem „Fraud Act“. Podvod v anglickém pojetí je možno řadit do roviny civilní, trestní nebo zároveň do obou. Pro účely této diplomové práce se zde budu zabývat pouze trestní částí. V tomto zákoně jsou obsaženy tři hlavní podvodné trestné činy, na které se zde zaměřím. Pachatele, kterým může být jak fyzická, tak právnická osoba, který spáchá jeden z těchto tří trestných činů, je možno potrestat dvojím způsobem. V rovině tzv. „summary conviction“, což představuje méně závažný čin pro společnost, kde je

proces trestání značně zjednodušen. V tomto případě lze osobu odsoudit až na 12 měsíců trestu odnětí svobody či udělit pokutu – oba tresty jsou možné zároveň. Druhý způsob je pak tzv. „conviction on indictment“, což lze stručně shrnout zhruba jako trestní proces u nás. V tomto případě lze osobě udělit trest odnětí svobody až na 10 let či udělit pokutu, opět lze tresty udělit zároveň.

Prvním případem je podvod „by false representation“. Osoba se dopustí takového činu, pokud jakýmkoliv způsobem vytváří lživá tvrzení, a zároveň má úmysl při tomto jednání obohatit sebe nebo někoho jiného nebo způsobit škodu jiné osobě či se této osobě pokusit tuto škodu alespoň způsobit. Za taková tvrzení se označují ty, která jsou nepravdivá nebo zavádějící a osoba která je tvrdí ví, nebo alespoň by měla vědět, že jsou nepravdivá nebo zavádějící. Tvrzeními se zde myslí jakákoliv vyjádření ke skutečnostem či k právním záležitostem. Tyto tvrzení mohou být omisivními i komisivními jednáními, tedy vyřčena nebo naznačena mlčky.

Druhým podvodným jednáním v výše uvedeném zákoně je podvod „by failing to disclose information“. Takového jednání se dopustí osoba, která jiné osobě neposkytne informace, přičemž je povinna tyto informace na základě zákona poskytnout, se záměrem využít této situace k obohacení sebe nebo někoho jiného, či způsobit škodu jiné osobě nebo se této osobě pokusit tuto škodu alespoň způsobit.

Třetím je poté podvodné jednání, označované jako podvod „by abuse of position“. Pachatelem je zde osoba, která je v postavení, ve kterém je od ní očekáváno, že bude jednat ve prospěch, nebo alespoň nebude jednat v neprospěch, finančních zájmů dané osoby. Pachatel zde zneužije svého postavení, se zájmem opět obohatit sebe nebo někoho jiného, či způsobit škodu jiné osobě nebo se této osobě pokusit tuto škodu alespoň způsobit. Opět je zde dodatek, že osoba se dopustí podvodného jednání i za předpokladu omisivního jednání, tedy není potřeba aktivně konat.

Ani v jednom ze tří případů není nutné, aby ve skutečnosti došlo k jakémukoliv obohacení jakékoliv osoby anebo ke škodě. Z toho vyplývá, že se zde jedná o předčasně dokonané trestné činy, stejně jako je tomu například v českém právním řádě u pojistného podvodu, kde stačí poskytnutí nepravdivých údajů, přičemž nemusí vzniknout žádná škoda.

Závěr

Zisk v očích obyčejných osob je vždy lákadlem. Velice často se tak stává, že osoby, dosud beztrestné, činí protiprávní jednání, aniž by se racionálně zamysleli nad konsekvencemi, které mohou nastat. Z tohoto pohledu je obecný případ podvodu právě díky své jednoduchosti a čistotě provedení často proveditelným trestným činem i z pohledu osoby, která nemá z povahy věci trestnou činnost jako hlavní zdroj příjmů. Lehkým upravením tvrzení lze pak z pojistného plnění vylákat z pojišťoven větší obnosy finančních prostředků, aniž by si osoba uvědomovala, že se takovou nuancí může dopouštět pojistného podvodu dle § 210 TZ.

Diplomová práce představuje ucelený a souhrnný přehled na danou problematiku, především pak stěžejní součástí tohoto výkladu je rozbor judikatury, zejména Nejvyššího soudu, která představuje zásadní vymezení pojmů a zároveň podává judikatorní výklad. Ucelená literatura na téma podvodu a jeho zvláštních druhů není běžnou odbornou knižní tvorbou. Teoretická a komentářová literatura se tak k těmto trestným činům vyjadřuje poměrně po povrchu. Judikatura poskytuje velice podrobnou analýzu jednotlivých komponent všech druhů podvodů, přičemž čerpá především ze své vlastní starší judikatury, opírá se o jasná stanoviska nejen soudců, ale i o odborné názory z řad státního zastupitelství.

Samotná zákonná dikce ustanovení nejen o podvodech ale i obecně, představuje pro neodbornou veřejnost naprosto jednoduchou podstatu, přičemž díky výše zmíněné literatuře, ale především pak judikatury, dostává jiný rozměr, který až po spojení veškerých teoretickoprávních a jiných nauk dává ucelený pohled na věc.

Všechny čtyři druhy podvodu by se daly charakteristicky shrnout jako snaha osob je páchat nějakým způsobem svůj majetek. Je samozřejmostí, že i z tohoto pravidla budou výjimky, nicméně hledat jiný úmysl u osoby konající majetkovou trestnou činnost bude spíše ojedinělým případem.

Obecný podvod jako jediný požaduje naplnění následku škody. Zvláštní druhy podvodů jsou pak ve svých základních skutkových podstatách chápány jako předčasně dokonané trestné činy. Lze konstatovat, že právě trestněprávní ochrana tohoto užšího spektra finančních instrumentů, jakými jsou pojištění, úvěr a dotace je oprávněná, neboť jsou v naší společnosti hojně využívány a nesouhlasím s tvrzením, že se zde dostává do rozporu rovné právo všech vlastníků, neboť je nutno nerovnováhu těchto exponovaných finančních prostředků chránit již v prvopočátcích. Takováto generální prevence pak odrazuje alespoň určitou část osob s úmyslem páchaní trestné činnosti.

Resumé

Fraudulent behaviour has been always one of the main criminal activity among the population. Fraud in its basic form is actually really easy criminal activity and it is proved that a lot of offenders are actually not aware of what their actions are, and that it could lead to criminal responsibility.

Criminal code of Czech republic, No. 40/2009, contains four different fraudulent offences. First of them is fraud in general, section 209. This basic fraud can be described as damage crime, because it is required by the law to cause a loss to another's person property. Special cases to general fraud are insurance fraud, loan fraud and subsidy fraud. These are contained in sections 210, 211 and 212 of the criminal code. Special cases are actually not presented as damage crimes, because there is no need to cause a loss of any property. They are constructed as pre-accomplished crimes, based on their diction in the criminal code.

This diploma thesis in its first part explains what actually is criminal law in the accordance to Czech republic law system. Very important principle of *ne bis in idem* is analyzed in separate chapter of the first part. Second part is dedicated to history related development of the fraudulent offences. In the early parts of existence of our country, there were no needs of special cases of fraud, because of the non existent financial structures we have today. The current form of our criminal code was established in the year of 2009.

Main part of this diploma thesis will take deeper look and analyze how are the fraudulent offences looked on in the eyes of judicial decisions of Supreme court and the Constitutional Court of the Czech republic.

Last part of this thesis will compare the Criminal code of Czech republic to how fraudulent offences are criminalized in Slovakia and English law systems.

Seznam použité literatury

KNIŽNÍ:

- ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. §1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5.
- ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-178-9.
- ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7.
- ŠÁMAL, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-116-1.
- JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-120-5.
- JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-278-3.
- JELÍNEK, J. a kol. Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 3. vydání. Praha: Leges, 2012. ISBN 978-80-87576-29-8.
- CHMELÍK, J. a kol. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. Praha: Linde a.s., 2010. ISBN 978-80-7201-820-8.
- CHMELÍK, J.; NOVOTNÝ, F.; STOČESOVÁ, S. Trestní právo hmotné. Obecná část. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-583-8.
- FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GŘIVNA, T. a kol. Trestní právo procesní. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. ISBN 978-80-7478-750-8., str. 27.
- KRATOCHVÍL, V. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7179-082-2.
- NOVOTNÝ, O.; VANDUCHOVÁ, M.; ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. ISBN 978-80-7357-509-0.
- NOVOTNÝ, O.; VOKOUN, R.; ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. ISBN 978-80-7357-509-0.
- MALÝ, K. a kol. Dějiny českého a československého práva do r. 1945. 4. vydání. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-39-4.
- VOJÁČEK, L.; SCHELLE, K.; KNOLL, V. České právní dějiny. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-257-8.
- KUKLÍK, J. a kol. Vývoj Československého práva 1945 – 1989. Praha: Linde a.s., 2008. ISBN 978-80-7201-741-6.
- DRAŠTÍK, A.; HASCH, K.; KUČERA, P.; RIZMAN, S. Přehled judikatury. Trestné činy proti majetku: Podvod. Praha: ASPI Publishing s.r.o., 2003. ISBN 80-86395-88-X.
- GŘIVNA, T. Trestní právo hmotné. Judikatura k obecné a zvláštní části. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. ISBN 978-80-7357-509-0.
- HRADEC, M. Pojistné podvody. 1. vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2014. ISBN 978-80-7408-089-0.
- BAKEŠ, M.; KARFÍKOVÁ, M.; KOTÁB, P.; MARKOVÁ, H. a kol. Finanční právo. 6. upravené vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-440-7.

ZAHRANIČNÍ:

- BURDA, E. Trestný zákon: komentár. V Prahe: C.H. Beck, 2011. Beckova edícia komentované zákony. ISBN 978-80-7400-394-3.
- Zákon č. 300/2005 Z.z., Trestný zákon

ČASOPISECKÁ:

- KOCINA, J. K rozsahu aplikace zásady ne bis in idem v trestním právu. Bulletin Advokacie 11-12/2005.
- KOCINA, J. Ne bis in idem – penále v daňovém řízení. Bulletin Advokacie 10/2016.
- KLAPAL, V. Svolení poškozeného jako okolnost vylučující protiprávnost. Trestněprávní revue 10/2005.
- LUKÁŠOVÁ, M. Institut svolení poškozeného a jeho uplatnění nejen v judikatuře. Trestněprávní revue 3/2019.
- GRIVNA T., ŠIMÁNOVÁ H. Zákaz dvojího přičítání téže okolnosti u majetkových trestných činů. Trestněprávní revue 11-12/2019.
- ŠÁMAL, P. Trestní zákoník a naplňování funkcí a základních zásad trestního práva hmotného. Bulletin Advokacie 10/2009.
- HŘEBÍČEK, V. K otázce uvedení v soud omyl. Trestněprávní revue 5/2017.
- ŽDÁRSKÝ, Z. K právním souvislostem základních skutkových podstat trestného činu pojistného podvodu. Trestněprávní Revue 8/2010.
- VÝCHODSKÝ, P. Vnější a vnitřní aspekty boje proti pojistným podvodům. Pojistné rozpravy ČAP 26/2010.
- GALO, D. Zákaz činnosti, zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži, zákaz přijímání dotací a subvencí v systému trestní represe právnických osob. Trestněprávní revue 9/2015.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

- Statistická ročenka. Dostupné z: [<https://www.czso.cz/csu/czso/29-soudnictvi-kriminalita-nehody-brtq4tezbp>]
- MOTYČKA, P. Podvodný úmysl a jeho prokázání. Dostupné z: [<https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/podvodny-umysl-a-jeho-prokazani>]
- Statistika pojistných podvodů za rok 2017 zveřejněná Českou asociací pojišťoven, dostupné z: [http://www.cap.cz/images/tiskove-zpravy/180113_Pojistny_podvod_final.pdf]
- Statistika pojistných podvodů za rok 2018 zveřejněná Českou asociací pojišťoven, dostupné z: [<https://www.opojisteni.cz/spektrum/cap-pojistovny-odhalily-pojistne-podvody-v-hodnote-1-3-miliardy/c:15976/>]
- Statistika pojistných podvodů za rok 2019 zveřejněná Českou asociací pojišťoven, dostupné z: [<https://www.finparada.cz/6157-Pojistne-podvody-v-roce-2019.aspx>]
- Informace od České asociace pojišťoven k systému SVIPO a SVIPO II, dostupné z: [http://www.cap.cz/images/pojisteni-v-praxi/SVIPO_informace_na_web_dle_ZOOU_2016_11_09.pdf]

PRÁVNÍ PŘEDPISY:

- Listina základních práv a svobod, vyhlášená předsednictvem ČNR dne 16. prosince 1992 jako součást ústavního pořádku České republiky (č. 2/1993 Sb.), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.
- Zákon č. 117/1852 říšského zákoníku, Trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích, ze dne 27. května 1852.
- Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky.
- Zákon č. 175/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon.
- Zákon č. 253/1997 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- Zákon č. 455/2016 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- Zákon č. 418/2011 Sb., Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 253/1997 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

JUDIKATURA:

- Nález Ústavního soudu ze dne 8. června 2010, sp. zn. I. ÚS 2859/09.
- Nález Ústavního soudu ze dne 7. ledna 2010, sp. zn. III. ÚS 722/09.
- Nález Ústavního soudu ze dne 17. dubna 2009, sp. zn. III. ÚS 1748/08.
- Nález Ústavního soudu ze dne 16. prosince 2014, sp. zn. II. ÚS 2258/14.
- Nález Ústavního soudu ze dne 20. února 2001, sp. zn. Pl. ÚS 5/2000.
- Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 16. června 2011, sp. zn. Tpjn 305/2010.
- Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 12. prosince 2001, sp. zn. Tpjn 302/2001.
- Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 27. listopadu 2003, sp. zn. Tpjn 301/2003.
- Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 26. dubna 2018, sp. zn. Tpjn 300/2017.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 5. dubna 1927, sp. zn. Zm I 143/27.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 17. ledna 1927, sp. zn. Zm I 234/26.
- Rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě ze dne 18. března 1953, sp. zn. 3 To 85/53, Sb. rozh. tr. č. 106/1953.
- Sbírnka rozhodnutí Nejvyššího soudu 1919 až 1948, Vážný, č. 393/1921
- Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 16. března 1994, sp. zn. Ntd 52/94, publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. R 53/1994.
- Rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci ze dne 16. ledna 2019, sp. zn. 3 To 142/2016.
- Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 12. dubna 2012, sp. zn. 2 To 30/2012.
- Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 27. února 2013, sp. zn. 4 To 7/2013.
- Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 24. března 2016, sp. zn. 4 To 3/2016.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22. července 2004, sp. zn. 11 Tdo 738/2003.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. června 2012, sp. zn. 5 Tdo 540/2012.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. dubna 2007, sp. zn. 6 Tdo 268/2007.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22. května 2018, sp. zn. 4 Tdo 507/2018.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 3. října 2018, sp. zn. 3 Tdo 992/2018.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. května 2019, sp. zn. 4 Tdo 1441/2018.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16. května 2007, sp. zn. 5 Tdo 538/2007.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. května 2010, sp. zn. 7 Tdo 486/2010.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. února 2018, sp. zn. 8 Tdo 97/2018.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. dubna 2011, sp. zn. 8 Tdo 377/2011.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19. července 2000, sp. zn. 8 Tz 136/2000.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16. června 2011, sp. zn. Tpjn 305/2010.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. dubna 2005, sp. zn. 11 Tdo 229/2004.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. prosince 2005, sp. zn. 7 Tdo 1442/2005.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 9. prosince 2009, sp. zn. 3 Tdo 1247/2009.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. dubna 2019, sp. zn. 5 Tdo 533/2018.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19. ledna 2011, sp. zn. 3 Tdo 709/2010.

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. července 2017, sp. zn. 6 Tdo 792/2017.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17. září 2014, sp. zn. 11 Tdo 1008/2014.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 6. listopadu 2003, sp. zn. 5 Tdo 1256/2003
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. srpna 2015, sp. zn. 7 Tdo 674/2015.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17. srpna 2005, sp. zn. 8 Tdo 833/2005.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. února 2015, sp. zn. 6 Tdo 142/2015.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. ledna 2008, sp. zn. 11 Tdo 1196/2007.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 10. prosince 2003, sp. zn. 6 Tdo 1314/2003.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. prosince 2017, sp. zn. 8 Tdo 1352/2017.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. srpna 2014, sp. zn. 7 Td 45/2014.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. ledna 2004, sp. zn. 11 Tdo 902/2003.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. června 2015, sp. zn. 6 Tdo 568/2015.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. ledna 2008, sp. zn. 7 Tdo 1/2008.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. září 2018, sp. zn. 8 Tdo 1080/2018.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 9. ledna 2019, sp. zn. 7 Tdo 1500/2018.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. ledna 2010, sp. zn. 7 Tdo 27/2010.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. března 2010, sp. zn. 8 Tdo 211/2010.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 15. října 2008, sp. zn. 8 Tdo 1268/2008.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 6. srpna 2014, sp. zn. 11 Tdo 855/2014.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. července 2011, sp. zn. 7 Tdo 902/2011.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. července 2017, sp. zn. 8 Tdo 308/2017.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 7. března 2007, sp. zn. 8 Tdo 143/2007.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. listopadu 2009, sp. zn. 6 Tdo 1290/2009.